

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Ústav české literatury a knihovnictví

Bakalářská diplomová práce

2009

Kateřina Bočková

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Ústav české literatury a knihovnictví
Český jazyk a literatura

Kateřina Bočková

Povídková tvorba Ivana Klímy

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Jan Tlustý, Ph.D.

2009

*Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně
a s použitím pouze zde uvedené literatury.*

Děkuji Mgr. Janu Tlustému, Ph.D. za podnětné poznámky, trpělivost a vlídnost,
kterými mě vytrvale při psaní této práce povzbuzoval.

OBSAH:

1. Úvod	6
2. Klímovy povídkové počátky	8
2.1. Příběhy lhostejnosti.....	9
2.2. Milenecké pasáže poprvé.....	12
2.3. Milenecké pasáže podruhé.....	15
2.4. Povídkové prostředí v 60. letech v Československu.....	18
3. Autobiografická řada v povídkách Ivana Klímy	20
3.1. Disidentské příhody.....	21
3.2. „Byl jsem zamilován“.....	24
3.3. Šest Klímových řemesel.....	28
3.4. Povídkové prostředí v 70. a 80. letech v Československu.....	31
4. Klímovy povídky povídky od 90. let do současnosti	33
4.1. Soukromé prohry hrdinů.....	34
4.2. Dialogy plné (ne)lásky.....	38
4.3. Autobiografické výpravy do minulosti.....	42
4.4. Klímovy hrdinky se stále bojí.....	44
4.5. České povídkové prostředí od 90. let do současnosti.....	47
5. Závěr	50
6. Literatura	52
7. Resumé	54
8. Summary	55

1. ÚVOD

Ivan Klíma¹ je spisovatel, v jehož bibliografii jsou zastoupeny díla rozmanitých žánrů - román, drama, povídka, esej a jiné. Svým dílem oslovuje stále velkou část domácích i zahraničních čtenářů. V této práci se zaměříme výhradně na jeho povídkovou tvorbu. Cílem je podat ucelený přehled Klímových povídek, ukázat na základě chronologického sledu těchto děl vývoj témat a poetiky.

Klíma se povídkovému žánru věnuje od počátku své literární působnosti, je zastoupen napříč jeho literární tvorbou od šedesátých let až po současnost. Klímova témata, jimiž se zabývá, vycházejí částečně z inspirace poetikou skupiny Květen. Dále je výrazně ovlivněn tvorbou Karla Čapka a Franze Kafky. Tyto tendence se v různé míře střídají a kombinují v jeho dílech. Dalším motivačním prvkem je Klímův pobyt v terezínském židovském ghettu. Válka, i přesto, že ji prožil jako chlapec, v něm zanechala stopy dodnes. Přípomínky válečných zážitků najdeme i v nejnovější povídkové knize. Toto jsou základní inspirační pilíře autorovy tvorby. Zvláště v posledních letech je mu stále více vytýkána malá originalita a časté opakování zvolených témat, některé starší povídky také přepracovává.

Ve válce prožil tři roky v terezínském židovském ghettu, s těmito zážitky se ve svých knihách neustále vyrovnává, je to pro něj stále živé téma. Osvobození prožíval Klíma velmi intenzivně: „Byl to nejsilnější kladný zážitek mého života. To mi vnuklo myšlenku, že síla kladného zážitku odpovídá síle toho záporného.“² V roce 1956 absolvoval Filozofickou fakultu UK v Praze, upozornil na sebe svou diplomovou prací, ve které se zabýval Karlem Čapkem. Ten se pro něj stal dalším významným inspiračním prvkem.³ Po studiích pracoval v několika časopisech, dále několik let jako literární redaktor v nakladatelství Československý spisovatel. Zde se podílel na tvorbě ediční řady *Život kolem nás*, která se zaměřovala na vydávání rozsahově menších děl. V této edici Klímovi také vyšla dvě jeho raná díla (*Milenci na jednu noc*, *Milenci na jeden den*).

---

¹ Narodil se 14. 9. 1931 v Praze.

² Čermák, Miloš. *Lásky a řemesla Ivana Klímy*. Praha: Academia, 1995. s. 24.

³ Svoji diplomovou práci přepracoval a vydal: Klíma, Ivan. *Karel Čapek*. Praha: Československý spisovatel, 1962. V roce 2001 vydal o Čapkovi též monografii: Klíma, Ivan. *Velký věk chce mít též velké mordeny*. Praha: Academia, 2001.

V roce 1969 přijal nabídku Michiganské univerzity přednášet o české literatuře. To byl zlomový bod pro osud jeho další tvorby. Po návratu ze Spojených států byl odsunut do pozice zakázaných autorů, nemohl publikovat a zastával podřadné dělnické profese. Z těchto zážitků čerpal při práci na několika dílech (*Moje zlatá řemesla, Lásky a smrti*). Zakázaným autorem byl až do roku 1989. V tomto mezidobí zůstával přesto spisovatelsky aktivní. Svá díla vydával v samizdatových edicích nebo v exilových nakladatelstvích. Podílel se na založení a fungování Edice Petlice, která zprostředkovávala významnou část samizdatové produkce, přispíval do samizdatového časopisu *Obsah*. Po Sametové revoluci začala opět Klímova díla vycházet, autor také napsal několik nových knih, v nejbližší době se chystá vydání jeho paměti s názvem *Moje šílené století*. Klímova díla jsou překládána do několika jazyků – což dokazuje také úspěšnost tohoto autora.

V kontextu dějin české literatury patří Klíma ke generaci prozaiků, kteří začali publikovat koncem padesátých a začátkem šedesátých let. Tato generace byla zasažena hned několika dějinnými zvraty: druhou světovou válkou, kterou často reflektovali autoři přímo zasažení válečnými persekucemi a následným komunistickým opojením, jemuž většina těchto mladých autorů (Klímu nevyjímaje) podlehla. Dále přišlo vystřízlivění z těchto ideálů a opětovné perzekuce ze strany oficiální moci – tentokrát komunistické. Všichni neakceptovaní autoři této generace, pokud chtěli nějakým způsobem publikovat svá díla, vynakládali úsilí v samizdatových edicích nebo se snažili o to, aby jejich dílo mohlo být zprostředkováno alespoň zahraničním čtenářům. V polistopadové době si naopak spisovatelé musí snažit udržet svého čtenáře a zároveň najít nového. V době plné atraktivních interaktivních médií to není zdaleka jednoduchá úloha.

Ivan Klíma patří bezesporu k významným osobnostem české literatury, do našich literárních dějin zasahuje již bezmála půl století. Jeho knihy jsou stále znovu publikovány – nejnověji jeho spisy vydává nakladatelství Academia. Máme před sebou autora, který částečně před čtenářem odhaluje své životní zážitky a názory, snaží se svými knihami upozornit a varovat před některými negativními vlastnostmi moderní společnosti.

2. KLÍMOVY POVÍDKOVÉ POČÁTKY

Ivan Klíma svůj první povídkový soubor s názvem *Bezvadný den* vydal v roce 1960. Byla to jeho druhá kniha v pořadí. Od této doby zůstal v povídkovém žánru poměrně činný. Do společného části Klímových raných povídek můžeme zařadit tři tituly: *Bezvadný den*, *Milenci na jednu noc* a *Milenci na jeden den*. Pozdější knihy se od výše jmenovaných odlišují (jsou více autobiografické, mají vícero komických prvků a větší těžiště v epice), proto o nich pojednáme až později. První kniha byla vydána nakladatelstvím Mladá fronta, ostatní dvě v nakladatelství Československý spisovatel v edici Život kolem nás.

Klímovy počáteční povídkové knihy vyšly v letech 1960, 1964 a 1970. Časový odstup jednotlivých vydání je poměrně malý. Všechny se zabývají podobnými tématy. Autor se snaží pojmenovat lidskou osamělost a neschopnost navázat trvalejší citový vztah. Rozebírá často lidskou bezohlednost, ztracené hodnoty, poničené zejména nesvobodnou dobou. Je v nich znát také určitý vývoj („milenecké povídky“ jsou narozdíl od *Bezvadného dne* více ucelené, kompaktní, vyjadřují jasněji autorovy názory, je v nich lépe rozvinutý epický příběh). Povídky se snaží bořit stereotypní jednání a předsudky, hledají východiska pro složité existenciální situace, do kterých se hrdinové dostávají. Mají zájem také na tom, aby se i čtenář nad osudy hrdinů zamyslel a případně je zkonfrontoval s životem vlastním.

V šedesátých letech patřil Klíma ke generaci mladých komunistů, kteří publikovali svá počáteční díla, proto *Bezvadný den* i *Milenci na jednu noc* byly bez problémů vydány v rámci oficiální literatury. Později se však Klíma s legitimní názorovou linií rozešel, což neslo svoje následky: *Milenci na jeden den* v roce 1970 ještě stačily vyjít, ale část jejich nákladu byla zničena. Vydalo je až v roce 1985 londýnské exilové nakladatelství Rozmluvy, stejné nakladatelství tak učinilo i v roce 1992 v Československu. Toto vydání bylo podrobena rozsáhlým změnám, takže nově vydaná kniha se značně odlišuje od svého prvního vydání v Československém spisovateli. Důvod těchto změn není v knize nijak osvětlen.⁴ Čtenář, který neprojeví hlubší zájem o autora a

---

⁴ Podrobně se odlišnostmi jednotlivých vydáních budeme zabývat později.

jeho knihy, se o podstatném rozdílu mezi jednotlivými vydáními nedoví, a nemá tak šanci zjistit, že čte v podstatě jinou knihu, než si myslí.

Klíma ve svých povídkách popisuje všední život, který prožíváme my všichni. Nejsou to výjimečné osudy, které postihnou jen vybrané románové hrdiny. Autor zobrazuje obyčejné postavy, ty se stanou svědky zvláštních situací. Takové situace nás pak vyvedou z rutiny a chtějí navést k tomu, abychom přemýšleli o sobě a okolním světě jinak, ne podle vžitých a zavedených vzorců. Klíma se snaží i v těch obyčejných osudech hledat něco neobvyklého. Vychází tak z poetiky všedního dne, která byla charakteristická především pro skupinu Květen⁵ a také z tvorby Karla Čapka, se kterou se blíže seznámil při psaní své diplomové práce.

2.1. PŘÍBĚHY LHOSEJNOSTI

Jak už je uvedeno výše, první vydání *Bezvadného dne* vzniklo v roce 1960 v nakladatelství Mladá fronta.⁶ Kniha obsahuje jedenáct povídek napsaných v letech 1956 – 60. Název dostala podle poslední – nejobsáhlejší povídky.

Povídky z *Bezvadného dne* jsou příběhy mladého člověka, který se postupně zbavuje iluzí, odhaluje nástrahy okolního světa. Autor se snaží se udělat něco pro to, aby donutil čtenáře přemýšlet a pokusit se změnit moderní společnost. Je někdy až přehnaně výchovný, své postavy postupně zbavuje romantických iluzí. „Vždycky jsem si zakládal na své morálce. Na tom, že nikdy nikoho neklam. Také jsem věřil, že zamiluju-li se, budu mít rád po celý život jednoho člověka. Teď to bylo všechno pryč.“⁷

Jednotlivá prostředí, v nichž se povídky odehrávají, jsou různá (příroda, cesta autobusem, brigáda pracujících, bouřka v přírodě nebo vesnická zábava). V tomto prostředí se hrdina dostane do zvláštní nečekané situace, která ho nutí vymyslet a použít nestandardní řešení. Tato situace často funguje jako ozvláštňení stereotypního života.

---

⁵ Do stejnojmenného časopisu literární skupiny Květen Klíma přispíval svými texty.

⁶ Již o čtyři roky později (1964) vzniklo druhé vydání v nakladatelství Československý spisovatel.

⁷ Klíma, Ivan. *Bezvadný den*. Praha: Mladá fronta, 1960. s. 142.

„Konečně se něco stalo. Voda se valila z nebes i po zemi a pozvolna zatopovala údolí. Dost možná, že se protrhla hráz u Noskova mlýna anebo se zatarasilo ledy koryto v tom úzkém místě pod Polmannovou loukou. Ale hlavní věc, že se konečně něco stalo, protože tenhle jednotvárný život už šel na nervy.“⁸

Hrdiny těchto povídek jsou často mladí lidé, kteří hledají svou životní cestu a utvářejí si vlastní životní postoje a názory.

Povídka „Cesta za mrtvým“ je vystavěna na detektivní zápletce. Lékař záchranné služby je přivolán k mrtvému, který je nalezen ve vesnickém hostinci pod stolem. Lékaři se nechce uvěřit, že by mohl zemřít v místnosti plné lidí, aniž by si toho někdo všiml. Proto se snaží zjistit, kdo a proč by mohl mít zájem na smrti toho člověka a téměř „rozjždí detektivní pátrání“. Nakonec vyjde najevo, že nikdo cizí smrt muže nezavinil, že skutečně zemřel v plné místnosti nepovšimnutý. Je to alarmující upozornění na lhostejnost společnosti. O tom, jak tento text vznikl se Klíma zmiňuje v jedné z pozdějších povídek. Autor tak dává čtenáři nahlédnout na druhou stranu knihy, odkazuje k jejímu vzniku. Podává důkaz, že náměty na své povídky čerpá ze svého života.

„Snědl jsem krajíc chleba a začal psát povídku. Nazval jsem ji Cesta za mrtvým. Hrdinou jsem udělal lékaře a řidiče sanitky. Oba pátrají, zda mrtvý, kterého ráno našel hostinský v hospodě pod stolem, mohl opravdu nepozorovaně zemřít v sále plném lidí anebo zda ho už mrtvého kdosi do sálu přivlekl. Vodil jsem oba od člověka k člověku v místě stěhovavých barabů, cikánů, lidí s poznamenanou minulostí, opileců a rváčů a nechal je rozmlouvat o mrtvém. Mí hrdinové nenaleznou nic podezřelého, ani stopu po nenávisti, pomstě či násilí, objeví jen nezáměr. Nenajdou nikoho, kdo by se zajímal o utrpení či osamělost druhého, kdo by dokázal poznat, že trpící čeká na pomoc. Ten umírající uprostřed sálu plného lidí, pochopil jsem najednou, jen na sebe vzal podobu osudu nás všech, nesčíslného a osamocené umírání, jež se odehrává v lhostejném a nezúčastněném světě. ... Povídka měla dvacet stránek, dopsal jsem ji k ránu. Byl jsem tak vzrušen a nadšen, že jsem ani necítil únavu.“⁹

---

⁸ Klíma, Ivan. *Bezvadný den*. Praha: Mladá fronta, 1960. s. 7.

⁹ Klíma, Ivan. *Moje první lásky*. Praha: Mladá fronta, 1990. s. 174.

Jiří Opelík spatřuje v této povídce vliv Karla Čapka na Klímovu tvorbu.¹⁰ „Cesta za mrtvým“ je podobná především Čapkově detektivní próze. V tom, že si Klíma za titulní postavy volí především mladé lidi vidí Opelík znak jistého směřování vpřed do budoucnosti. Klímovi je také vytýkáno jednostranné zaměření próz pouze na mladou inteligenci, pro příští práce doporučuje rozšířit spektrum pohledu.

Povídka „Bezvadný den“ líčí zkušenosti hlavního hrdiny s komunistickou brigádou. Jsme vedeni do kasáren a jejich okolí. Klíma zde ukazuje okolnosti dočasného soužití lidí, kteří jsou k sobě vybráni náhodou a jsou nuceni najít si způsob domluvy mezi sebou. Hlavní hrdina se od většiny spolupracovníků liší, můžeme zde najít společné prvky ústřední postavy s autorovým životem (například skutečnost, že oba jsou spisovatelé, vymezování se vůči většinovému názoru). Je znát nedospělost hlavního hrdiny. Bezprostřední životní okolí hlavní postavy je ukázáno v kontextu všeobecného stereotypu, šedi a beznaděje. Objevují se zde i válečné odkazy a s nimi korespondující vědomí smrti a konečnosti.

V povídce „Agitace“ se Klíma snaží ukázat i kladné stránky zdánlivě bezvýchodné životní situace. Je zde přítomnost konce a smrti (to naznačuje i symbol dubových hodin, které neúprosně odbíjí náš určený čas), ale není to vědomí strašného konce jako něčeho definitivního, ale spíše pokorné přijetí určitého údělu, vědomí řádu, které nám dává klid i ve složitějších životních situacích. Tyto tradiční hodnoty nám Klíma ukazuje v kontrastu s hodnotami socialistickými (agitátoři přesvědčují ženu, která se stará o nemocného manžela, že pokud vstoupí do družstva, povede se jí lépe). Je zde cítit tehdejší autorova naděje a víra v komunistický pokrok.

Většina povídek je zprostředkována objektivním vševědoucím vypravěčem v er-formě, který nám předkládá názory, emoce a vnitřní stavy postav. Subjektivní ich-formou jsou vyprávěny povídky „Štefan“, „Výchova boxem“, „Veverčí chvost“ a „Bezvadný den“. Tato forma vypravěče působí přirozeně důvěrnějším výrazem, zda je to i známka větší míry autobiografičnosti je jen otázka. Klíma sám říká, že všechny jeho knihy jsou do jisté míry autobiografické, že vždy čerpá ze svých osobních zážitků, některé více rozvádí, ale toto se projevuje až u pozdějších Klímových povídek.¹¹

---

¹⁰ Opelík, Jiří. Druhé knížky. *Kultura* 1961, r. 5, č. 1, s. 4.

¹¹ Viz Čermák, Miloš. *Lásky a řemesla Ivana Klímy*. Praha: Academia, 1995. 165 s.

V těchto povídkách se objevuje velké množství negativních pocitů mladých lidí jako je strach ze zodpovědnosti a dospělosti (v povídce „Noční autobus“), vědomí konformity a stereotypu (povídka „Povodeň“), Klíma také naznačuje své budoucí těžiště v milostných vztazích („Marie a básník“, „Láska“).

2.2. MILENECKÉ PASÁŽE POPRVÉ

Povídky zahrnuté ve druhé Klímově povídkové knize *Milenci na jednu noc* byly napsány v letech 1962 – 1964, vydány byly v roce 1964 v nakladatelství Československý spisovatel. Už název evokuje, čím se chce autor zabývat, tedy láskou a lidmi, kteří ji prožívají. Tvoří jej tři povídky, které mají společné jedno ústřední téma – neschopnost navázat trvalejší vztah. Společná je jim touha po naplněné lásce a plnohodnotném vztahu. Ale vinou různých okolností i činů samotných postav se k tomuto ideálu nemohou dostat, neustále jim uniká. Jsou zde patrné i prvky a otázky existenciální. Pátrání po tom, kam náš život má směřovat, kterou cestou máme jít a kterou skutečně jdeme. Odpověď autor snadno nenabízí. Z povídek spíše vyplývá, že směřování lidí v moderní době je neurčité a nezakotvené v žádném řádu. Bohuš Balajka o této knize říká: „Klímův milostný triptych víc přesvědčuje o autorově hledání než o nalezeném výsledku“.¹²

Příběh první povídky „Lingula“ se rozehrává na studentské půdě. Hlavní hrdina se snaží získat si přízeň v jeho očích dokonalé dívky, kterou potká ve studentské menze. Přes všechny překážky se mu podaří ji zaujmout, musí se ovšem neustále snažit udržet si její pozornost. Dívka je mladá a krásná, budí dojem ideálu. Ale také se tváří velmi protřele, zkušeně a především znuřeně. Tyto vlastnosti jsou v rozporu s jejím celkovým vzhledem i mladostí. Mladý člověk má být přirozeně plný ideálů a chuti do života a to ona postrádá.

Klíma ukazuje příběh ústřední dvojice postav díky objektivnímu vševědoucemu vypravěči. Ten se v každé kapitole zaměřuje jen na jednu postavu. Ukazuje hlouběji její vlastnosti, myšlenky a emoce. V první části zdůrazňuje pohled hrdiny, ve druhé názor dívky a ve třetí kapitole se tyto pohledy mísí. Čtenáři se nabízí možnost oba dva pohledy

---

¹²Balajka, Bohuš. Klímovy smutné lásky. *Plamen* 1965, r. 7, č. 5, s. 151.

na danou situaci srovnat a snažit se pochopit myšlenky a činy ústřední dvojice postav. Příběh je rámcově zakotvený – na začátku i na konci se hlavní hrdina zabývá přípravou na zkoušku, která ho čeká následující den.

Při čtení vystávají na povrch otázky. Proč hrdinové nejsou schopni navázat trvalý vztah? Proč opovrhují tradičními hodnotami? Autor se snaží poukázat na neschopnost vytvořit emoční rovnováhu, neakceptování vžitých morálních a společenských zásad. Nenabízí nám výchozí řešení. Postavy vlastně neví, jaké řešení zvolit. Důvod, proč tyto situace neumí řešit, tkví také v tom, že jsou zahlceny moderní dobou, tradice fungující po staletí už jim nic neříkají.

Děj druhé povídky v pořadí „Pás“ je uveden pohledem do továrny, kde právě začíná ranní směna. Klíma se na toto prostředí dívá z hlediska stereotypu (stereotyp továrny má odkazovat i na stereotyp celé moderní doby, života, práce):

„... to byl úděl toho místa, každý, kdo se na ně postavil, mohl být farář nebo provazolezec, jednonohý hluchý zápasník – mohl být ráno po pohřbu vlastní mámy anebo přijít prvně od holky, i v ten den musel pravou rukou vzít velké ozubené a tři malá kolečka, levou sáhnout pro osičky.“¹³

Úryvek demonstruje přílišnou uniformitu a monotónnost moderní doby. Lidé jsou tímto stereotypem semletí tak, že už nemají sílu na případnou vlastní aktivitu. Hlavní hrdina se tomuto vzorci ovšem vymyká, snaží se být v opozici vůči takovému pojetí.

Jednání i nitro hlavního hrdiny jsou odkrývány opět skrze objektivního vševědoucího vypravěče. Souhrnné téma celé knihy je zde také naplněno – přechodný krátkodobý cit, který má ambice stát se dlouhodobějším, ale hrdinové neví, jak toho dosáhnout. Tuto povídku vyzdvihuje Jiří Opelík. Hodnotí na ní především to, jak Klíma dokázal ukázat rozpor technické civilizace a soudobé společnosti. V povídce vidí také spojitost s Klímovým románem *Hodina ticha*.¹⁴ I v tomto příběhu autor používá rámcovou konstrukci: na začátku i na konci čtenáře vede do začátku ranní směny v továrně.

Hlavní postavou poslední povídky „Poprava koně“ je mladá dívka, která prožije nečekaný zážitek. Shodou okolností se dostane k černým jatkám, na kterých se právě

¹³ Klíma, Ivan. *Milenci na jednu noc*. Praha: Československý spisovatel, 1964. s. 42.

¹⁴ Opelík, Jiří. *Trapné povídky. Host do domu* 1965, r. 12, č. 4, s. 24 – 25.

chystá utracení koně. Bohuš Balajka si všímá motivu koně, který je poměrně výrazný.¹⁵ Má mít význam jízdy s představou dálky a volnosti, která je ale zničena. Nesvoboda koně odkazuje k nesvobodě celé tehdejší společnosti. Za malou chvíli si hrdinka stačí ke koni vybudovat jakýsi vztah, ale těsně po jejich setkání je kuň odveden a zabit. Dívka si uvědomuje tíživou úzkost, kterou v ní tento zážitek vyvolal. Dává se zde do protikladu láska k člověku a ke zvířeti. Ke koni si dívka najde paradoxně snáze emoční pouto než k lidem v jejím okolí (rodiče, její přítel), které je drasticky narušeno smrtí zvířete. Naproti tomu se hrdinka snaží vyřešit situaci v komplikovaném vztahu s jejím chlapcem. Hlavní představitelce jsou také tímto zážitkem dávány najevo konečnost našeho žití a vědomí smrti. Konec náhle získaného souznění s koněm ji velmi zasáhne.

Ve všech třech povídkách jsou hlavními postavami mladí lidé. Hledají lásku a oporu ve svém protějšku, ale zatím se jim nedaří je najít. Tato tendence je patrná zejména u hrdinky první povídky. Zklamaná z předešlých vztahů už nevěří na „pravou lásku“. Ke všem možným novým láskám a vztahům přistupuje skepticky, hlavnímu hrdinovi neřekne ani své jméno (začne jí říkat Lingula – podle latinského názvu brouka, což ho napadne pod vlivem přípravy na zkoušku). Hrdinové také hledají určité životní východisko a řeší svůj vnitřní konflikt. Klímovy lásky často nekončí šťastně. Hrdinové zažívají existenciální pocity samoty a bezbřehosti, nemají pevné zázemí v sobě ani ve svých blízkých. Milan Suchomel vidí postavy s jejich vnitřními konflikty jako dominantní rys této knihy.¹⁶ Také Jiří Opelík chápe hlavní hrdiny jako těžiště povídek.¹⁷ Klímovi hrdinové se narodili za války a tato souvislost jim podle Opelíka výrazně ovlivňuje jejich svět. Projevuje se to především jejich věcností a cynismem. Podle Bohuše Balajky hrdinové až příliš ochotně přijímají svůj úděl a předčasně stárnou.¹⁸

Prostředí, ve kterých se povídky odehrávají spojuje společný výchozí bod - velkoměsto. Postavy se snaží z tohoto místa utéct do neznámých a neprozkoumaných částí, hledají něco nového, nový způsob pro pohled na svět odlišný od zavedených konvencí. Tento útěk do jiného místa je ale jen dočasný, po nějaké době se vrací zpět do města. Důvod návratu můžeme těžko přesně vymezit. Lze se také ptát po tom, zda se

---

¹⁵ Balajka, Bohuš. Klímovy smutné lásky. *Plamen* 1965, r. 7, č. 5, s. 151.

¹⁶ Suchomel, Milan. Hledání tvaru. *Literární noviny* 1965, r. 14, č. 8, s. 4.

¹⁷ Opelík, Jiří. Trapné povídky. *Host do domu* 1965, r. 12, č. 4, s. 24 – 25.

¹⁸ Balajka, Bohuš. Klímovy smutné lásky. *Plamen* 1965, r. 7, č. 5, s. 151.

vůbec snažili změnit nějak svůj přístup. Můžeme se také domnívat, že právě vžité konvence drží hrdiny na zavedených místech. Jsou jimi přivázáni příliš těsně právě k tomu nenáviděnému stereotypu velkoměsta a o to je těžší se od nich odpoutat.

2.3. MILENECKÉ PASÁŽE PODRUHÉ

Třetí povídkovou knihu v řadě *Milenci na jeden den* Klíma sestavil šest let po vydání *Milenců na jednu noc*. Čtenáře může zmást to, že kniha se stejným titulem vyšla několikrát, avšak obsah každého vydání se od sebe liší. První vydání z roku 1970 obsahovalo povídky „Klára a dva páni“, „Nebe, peklo, ráj“ a „Svatební cesta“, připravovalo se v nakladatelství Československý spisovatel, avšak část nákladu byla zničena. Další vydání vzniklo v roce 1992 v nakladatelství Rozmluvy. Tato verze vypadá podstatně jinak než vydání původní. Obsahuje dvě povídky ze souboru *Bezvadný den* („Láska na podzim“¹⁹ a „Agitace“), je zde též zopakovaný celý triptych *Milenci na jednu noc* (tzn. „Lingula“, „Pás“ a „Poprava koně“) a dále obsahuje dvě povídky z původního vydání („Nebe, peklo, ráj“ a „Svatební cesta“) a jednu povídku vzniklou později v roce 1987 („Nepochopitelná volba“). Povídka „Klára a dva páni“ se tu vůbec neobjevila.²⁰ Zvláštní editorský záměr ale v knize není vysvětlen (není doplněna žádnou ediční poznámkou ani jiným vysvětlujícím prvkem). Je tedy problém, které vydání považovat za kanonické a určující, co je kniha s názvem *Milenci na jeden den* a co už není? Primárně budu považovat za určující vydání první, všechny povídky jsou v něm publikovány poprvé a jejich datum vzniku je odpovídající s prvním datem vydání.

V úvodní povídce „Klára a dva páni“ se hlavní hrdina dostává do bytu dívky (Klára), se kterou si chce muž pravděpodobně užít společnou noc. Z jejich samoty je ale ruší telefon – někdo volá, hlavní hrdina neví, kdo to je, ale volající žena ví o hlavním hrdinovi, kde je i kdo je. Je to jakoby hlas shůry, který hrdinovi připomíná jeho nekalé úmysly (především nevěru) a jejich možné odhalení. Další postavou, která do děje vstupuje je na smrt nemocný muž, o kterého se Klára stará. Zvonění telefonu a volání

---

¹⁹ Povídka „Láska na podzim“ ze souboru *Milenci na jeden den* vyšla v *Bezvadném dni* pod názvem „Láska“.

²⁰ Tato povídka vyšla v povídkovém souboru *Ostrov mrtvých králů*.

nemocného muže vyvolávají stupňující se napětí, úzkost a strach z nečistého jednání. Postavu nemocného muže lze obecněji chápat i jako přítomnost svědomí a morálních zásad. Jeho smrt může zobrazovat nerespektování těchto zásad. Hlavní hrdina odmítá tyto hodnoty.

Povídka „Svatební cesta“ ukazuje mileneckou dvojici, která si pouze hraje na to, že je na svatební cestě. Ovšem žena už je vdaná za jiného muže, je také o dost mladší než muž a je přirozeně lehkovážnější. Muž má za sebou mnohé životní zkušenosti. V průběhu děje se konfrontuje jejich odlišné pojetí vztahu. Zjistí, že od něj očekává každý něco jiného. Muž je více na ženu připoután, hledá u ní zázemí, které jinde nenašel a od ní očekává, že mu jistoty vztahu také nabídne. Ale žena si chce jen užít a povyrazit. Tento model je poměrně neobvyklý, většinou se setkáváme s opačným pojetím. Tím, kdo hledá zázemí, bývá zpravidla žena. Zde je tato představa trochu pootočená a zproblematizovaná. Pár hraje hru, předstírají, že skutečnost je jiná, než je tomu v jejich reálném životě. Klíma chtěl pravděpodobně upozornit na to, že i konkrétní lidé v moderní společnosti často něco předstírají, a tím ztrácejí pevnou hodnotovou oporu svého života.

Poslední povídka souboru „Nebe, peklo, ráj“ vypráví o muži, který se kvůli své milence vrátí ze zahraničí. Pro okolí je tato volba nepochopitelná včetně jeho milenky (která je vdaná). Po návratu zjišťuje, že na něho nikdo nečeká, že milenka k němu necítí strhující bezmeznou lásku, že ho má „pouze“ pro potěšení a vymanění se z manželského stereotypu. Přesto muž věří v jejich vzájemnou lásku (zde se nabízí paralela s povídkou předchozí). Jedou do hotelu, kde plánují strávit společnou noc. Muž má podezření, že na něj mají zásluk držitelé oficiální moci státu a proto zamkne v pokoji a nechce vyjít ven, vymýšlí různé výmluvy, jak v tom zabránit i své milence, začíná o tom přemýšlet a bát se. Byť jen sebemenší detaily si vykládá jako sledování za účelem zatčení. Tyto domněnky podněcují vyvstávání existenciálních otázek.

„Nevím, jestli mám duši.“ Když byl malý, věřil v ní i v její nesmrtelnost, ale pak viděl umírat příliš mnoho lidí, z jejichž duše už nezbylo téměř nic, neboť buňky jejich mozku uhlodalo stáří anebo nemoc.“²¹

---

²¹ Klíma, Ivan. *Milenci na jeden den*. Praha: Rozmluvy, 1992. s. 96.

(Z tohoto úryvku je patrný odkaz na válečné tragédie koncentračních táborů). Hlavní hrdina je v hotelovém pokoji, tuší, že někdo stojí za dveřmi a chce ho pravděpodobně zatknout nebo prověřit. Ví, že teď má svobodu, ale jakmile vyjde z pokoje, přijde o ni. Dostává se tak do absurdní situace – jeho vězení je zároveň jeho svobodou. Dobrovolným vězněním se brání před vězněním nuceným. Na konci povídky se ukáže, že údajní strážníci byli jen zaměstnanci hotelu (hlavní hrdina s milenkou měli už pokoj dávno opustit). Obavy potlačují i fyziologické potřeby hlavního hrdiny. Klíma v této povídce ukazuje, co všechno může způsobit strach, do jaké míry dokáže ovlivnit jednání člověka a dovést ho až k téměř zoufalým činům.

Povídka „Nepochopitelná volba“ je zařazena až do vydání z roku 1992, vznikla v roce 1987. Její hlavní hrdinkou je vdaná žena, která opět čelí nástrahám stereotypů projevujících se například životem ve městě v panelovém sídlišti. Všechno v jejím životě je zautomatizované a „zaběhané“, ani jí nedojde, že by si měla na něco stěžovat, s něčím být nespokojená. Ovšem její „obyčejný“ život nabourá zvláštní vztah se starým mužem, do kterého se bláznivě zamiluje a opouští kvůli němu všechny jistoty, které si doposud vybuodovala. Nakonec si to uvědomí, procitne ze své slepoty vůči okolnímu světu (hlavně vzhledem ke své rodině). Zda se jí nabourané vztahy podaří uvést do normálu už nám autor neodhalí – závěr povídky zůstává otevřený. Opět je zde poukázáno na nebezpečí stereotypu, který může mít za následek náhlé vybočení z normálu, čehož postava později lituje.

Hlavní hrdinové těchto povídek už nejsou mladí a nezkušení lidé, jako tomu bylo v předchozích knihách. Už to jsou lidé, kteří za sebou mají určité životní zkušenosti. Autor se zde snaží ukázat, že každý člověk touží po lásce a když ji nemá nebo přestane mít, hledá dál. Všichni hlavní představitelé (stejně jako v předchozí knize) se snaží o útěk z všednosti života, hledají zpestření rutinního života. Toto zpestření ale nemá požadovaný efekt uvolnění a odreagování se. Hrdinové se tím dostávají do úzkostných nelehkých situací. Miroslav Petříček oceňuje u této Klímovy knihy především to, že se snaží čtenářům nabídnout přesah a pokus o uspořádání životních hodnot, díky nimž můžeme bojovat proti postmodernímu chaosu.²²

---

²² Petříček, Miroslav. Láska a hodnoty. *Literární noviny* 1993, r. 4, č. 12, s. 6 – 7.

Klíma často vkládá do povídek esejistické prvky a filozofující úvahy. Často by samotný děj čtenáře k takovýmto úvahám nepřivedl. Někteří recenzenti Klímovi vytýkali nevelkou hloubku těchto filozofujících pasáží.²³ V *Milencích na jeden den* autor osudy hrdinů více rozehrává na poli absurdity, pocitech stísněnosti a nezakotvenosti. Hrdinové opouštějí vybudované zázemí, i když by ho měli respektovat, nejsou s ním spokojeni. Je to pravděpodobně aktuální pocit nejistoty. Ten pramení z přetechnizované průmyslové doby, která popřela všechny zavedené tradice.

2.4. POVÍDKOVÉ PROSTŘEDÍ V 60. LETECH V ČESKOSLOVENSKU

Ivan Klíma není zdaleka jediný autor, který psal a publikoval v této době povídky. Proto ho můžeme včlenit do kontextu dobového stavu povídky jako žánru, který je poměrně frekventovaná. Doba, ve které začal Ivan Klíma své povídky vydávat knižně, byla poměrně příznivá. Skončily útlaky 50. let a začala se postupně připravovat půda pro nadcházející Pražské jaro. Mohlo tedy vycházet mnoho textů, u kterých by to v předešlých letech nebylo možné. Také „dorostli“ někteří mladí autoři, kteří podobně jako Klíma začínají svá první díla vydávat právě na začátku šedesátých let (například Škvorecký, Kundera, Hrabal, Vaculík). Také literární časopisy, ve kterých bylo možné povídky publikovat, žily v této době pestrým životem (Host do domu, Literární noviny, Plamen, a jiné). Proto podmínky pro literární život byly poměrně dobré, podepsalo se to také na kvantitě i kvalitě tehdejšího literárního prostředí.

Obecně lze vymezit několik základních směrů, kterými se ubírala povídka v 60. letech: Za prvé je to psychologizující směr, který problematizuje moderní společnost a její postoje, výrazněji se zaměřuje na psychologii postav. Zabývá se lidskými vztahy, zkoumá vliv tohoto prostředí na ně. K tomuto směru lze zařadit povídky Milana Kundery, Miroslava Stoniše, Hany Proškové nebo Aleny Vostré. Autoři v nich často kriticky reflektují vlastnosti moderní společnosti, všudypřítomný stereotyp a bezohlednost. Tyto aspekty ukazují nejčastěji na milostných vztazích, na kterých je vidět fázi rozkladu trvalých hodnot.

---

²³ Balajka, Bohuš. Klímovy smutné lásky. *Plamen* 1965, r. 7, č. 5, s. 151.

Další odvětví tvoří autoři, kteří se inspirovali díly Franze Kafky. Mezi ně patří například Jiří Navrátil, Jaroslav Putík nebo Karel Eichner. Je to důkaz toho, že Kafkovo dílo zůstává i nadále živým inspiračním zdrojem, který souvisí se snahou najít pevná zázemí v moderním světě. Výsledkem však zůstává přetrvávající chaos a neukotvenost této společnosti.

Někteří autoři se stále vraceli k tématu války a jejich zločinů a následků. K nim náleží Jaroslav Škvorecký nebo Ludvík Aškenazy. Ve svých textech se snaží ukázat často i svoje vlastní válečné zážitky, destruktivní působení války a především varovat před jejich případným opakováním.

Své místo má také humoristicky laděná až nadnesená próza. Do této linie patří Miloš Macourek a Ivan Vyskočil. Ti se snaží ve svých povídkách využít nadsázku, jazykové hry a fantazijní prvky. Je možné v nich skrýt případnou kritiku komunistického režimu a také snahu o pohled na nesvobodnou společnost s nadhledem. Na rozhraní tohoto směru lze položit i povídkovou tvorbu Bohumila Hrabala, který si pohrává s provokativními prvky a následně je spojuje s lyrickými pasážemi. To dává výsledek kontrastním výsledkům jeho próz. Používá postavu pábitele jako ozvláštnění stereotypního života. Je u něj také patrná inspirace moderními uměleckými směry – poetismem a surrealismem.

Klímovy povídky můžeme zařadit na hranici psychologizující linie a směru kafkovského. Zaujaly čtenáře i kritiky, také proto, že se zabývají láskou. A to je téma blízké každé době i generaci, protože všichni toužíme především po lásce. Ale láska zobrazovaná Klímou není idylická, převrací milostné ideály do zvrácené přetechnizované doby. Dá se říct, že Klíma do dobového povídkového spektra tematicky poměrně zapadá.

3. AUTOBIOGRAFICKÉ POVÍDKOVÉ KNIHY

Do další skupiny povídek zařadíme tři povídkové knihy Ivana Klímy: *Moje první lásky*, *Má veselá jitra* a *Moje zlatá řemesla*. Někdy bývají tyto knihy označovány s nadsázkou za trilogii.²⁴ Všechny uvedené povídkové soubory mají několik společných rysů. Je to především výrazný prvek autobiografičnosti. Hlavní hrdina je totožný se subjektivním osobním vypravěčem. Má povahové rysy, osobní zážitky i životní osudy, které lze najít také u Ivana Klímy. Na základě takových poznatků můžeme tuto část Klímovy tvorby označit za autobiografickou.

Máme před sebou knihy, které čtenáře upoutají nadhledem, humorným pojetím méně veselých dějinných situací, ironií. Vyúsťují v poukázání na absurdnost a nesmyslnost totalitní společnosti. Tyto povídkové knihy měly také největší ohlasy v cizině, vyznačují se velkou čtivostí. Klíma opouští naléhavý hledající tón mladého člověka. Není zde tak hojný výskyt filozofujících pasáží jako v předchozích knihách, děj bývá méně přerušován, je více epicky propracován. Přesto je možné v těchto dílech najít skryté významy a hlubší kontexty.

Všechny tři knihy vznikaly v době, kdy Klíma nepatřil do rámce oficiální literatury. *Moje první lásky* a *Má veselá jitra* se dočkaly samizdatových nebo exilových vydání. Prostřednictvím těchto knih (především *Mých veselých jiter* a *Mých zlatých řemesel*) máme možnost udělat si představu, jak se žilo lidem, kteří se odmítali plně podřídit totalitnímu režimu, co všechno jim v té době komplikovalo život. Klíma všechny tyto zážitky podává s nadsázkou a sebeironií. Hlavní hrdina není znuděný, otrávený, nevyužívá text jako prostředek ke stěžování si. Snaží se svoje zážitky povznést do humorné roviny, díky které se mu daří také svoje útrapy snáz překonávat a vyrovnávat se s nimi.

Knihy byly v Československu poprvé vydány ve stejný rok - 1990. *Má veselá jitra* a *Moje první lásky* byly před tímto vydáním publikovány také v zahraničí a samizdatových edicích. První vydání *Mých zlatých řemesel* již mohlo být realizováno záhy po svém vzniku.

---

²⁴ Svobodová, Luba. Miriam a dalších pět. *Nové knihy*, r. 1991, č. 19, s. 2.; Janoušek, Pavel. *Dějiny české literatury 1945 – 1989. Díl IV. 1969 – 1989*. Praha. Academia, 2008.

Překlady těchto děl zaznamenaly poměrně velký úspěch i v cizině, byly přeloženy do několika jazyků. Aleš Haman spatřuje hlavní důvod úspěchu Klímových děl v zahraničí v tom, že čtenář se dozví něco o poměrech v totalitním státu, a také jeho touha po milostném příběhu je uspokojena.²⁵ Citový vztah rozehrávající se na poli komunistického státu je pro zahraničního čtenáře patrně atraktivní.

3.1. DISIDENTSKÉ PŘÍHODY

Mými veselými jitry se počíná Klímova autobiografická řada knih. První vydání zprostředkovalo torontské 68 Publishers v roce 1979. O druhé vydání se zasloužilo nakladatelství Rozmluvy v Londýně v roce 1985. Totéž nakladatelství se po převratu přesunulo do Československa, kde začalo působit v roce 1990. Třetí vydání *Mých veselých jiter* vyšlo právě v tomto nakladatelství jako jeho první svazek v Československu. Čeští čtenáři se tak dočkali prvního domácího vydání této knihy až jedenáct let po jejím první vydání v Torontu.

Knihla obsahuje sedm povídek, které jsou nazvány vždy dnem v týdnu („V pondělí ráno“, „V úterý ráno“ atd.) a jako podtitul je připsán charakteristický rys povídky (šmelinářská, vánoční, erotická atd.). Může nás to zavádět k domněnce, že autor chce ukázat kontinuální záznam zážitků z jednoho týdne. Taková představa je ale matoucí. Jednotlivé povídky mají mezi sebou větší časový odstup než jeden den, většinou je to až několik let. Je to jakási snaha o rámcové zakotvení příběhů, která ale, jak tvrdí Marie Mravcová,²⁶ se jeví spíše jako násilná než přirozeně z příběhů vyplývající. Na druhou stranu může zarámování jednotlivých povídek tvořit pozadí k nevšedním příhodám hlavního hrdiny. Kontrast stereotypu a pravidelnosti k nečekaným událostem, které fungují jako ozvláštnění.

Hlavní hrdina ke čtenáři promlouvá skrze subjektivní ich-formu, což vzbuzuje důvěru, že tyto situace autor skutečně prožil. Klíma i sám potvrzuje, že hodně čerpá z osobních zážitků, které ale nikdy nejsou výhradními inspiračními zdroji. Autor se

---

²⁵ Haman, Aleš. Autor s duší romantika. *Literární noviny* 1992, r. 3, č. 37, s. 5.

²⁶ Mravcová, Marie. Ivan Klíma: Má veselá jitra. In *Český Parnas*. Praha: Galaxie, 1993. s. 179.

pokouší ukázat čtenáři osudy režimem odsouvaného hrdiny, jak se cítí člověk, kterému není dopřáno vykonávat jeho povolání a kterému držitelé moci značně znepríjemňují život. To, že je hrdina nuceně tlačěn na okraj společnosti dokazují i místa, ve kterých se příběhy odehrávají: rozestavěné sídliště, nemocniční sklad nebo okraj města se zapadlou autoopravnou. Jsou to periferie, ve kterých život spíše přežívá než kvete. Pomocí věčného konstatující stylu Klíma ukazuje částečně život v těchto periferiích, je v nich možno rozpoznat pocity člověka, který se na takových místech ocitá: jsou to ztráta tradičních hodnot, promiskuita nebo materialismus. Vlastnosti typické pro periferii, do které je hlavní hrdina tlačěn, ale snaží se jim ubránit. Hlavní hrdina se do takového světa nehodí. Zatím se v něm nenaučil správně proplouvat, na což doplácí (např. na prodeji vánočních kaprů jen prodělá, ve „Šmelinářské povídce“ je neprávem napomínán za to, že se nestará o syna) a tyto příhody pak dávají živnou půdu pro komické situace. Při popisu prožívané reality vyplynou na povrch často absurdní souvislosti, které vyplývají z konzumního způsobu života v moderní společnosti a z komunistické doby.

Z textu si můžeme udělat představu hlavního hrdiny (a potažmo i autora), který se samozřejmě nemusí úplně shodovat s reálnými zážitky a osudy Ivana Klímy, ale je možné usuzovat na poměrně značnou podobnost. Jak se tedy hlavní hrdina jeví? Jako klidný a mírný člověk, který touží po hodnotném životě. Ten je mu ale neustále znepríjemňován komunistickým režimem a moderní dobou. Možnost, jak na takové aspekty upozornit a lépe s nimi bojovat, spatřuje ve vyobrazení absurdních skutečností (viditelně upozorňuje na neuspokojující životní situaci). Hlavní hrdina si na dobové poměry a skutečnosti nestěžuje. Svě spisovatelské omezení vnímá jako reálný fakt. Díky němu má ale také možnost poznat věci, které by mu za jiných okolností zůstaly skryty. Často kritizuje konzum, ale je si vědom toho, že takový způsob života je paradoxně to jediné, co lidem zbylo (protože tradice, hodnoty i víra už jim byly vzaty). Klíma ukazuje svůj negativní postoj k moderní společnosti nejenom celistvě a obecně, ale také z různých dílčích aspektů. Například v „Bláznovské povídce“ vyjadřuje svou kritiku k bohatství. Chápe jej jako vztah k věcem a lidem (nevztahuje tento pojem jen na „neživé“ statky, ale také na lidi). Jako vztah, který se ale rychle může změnit a není žádoucí ho brát za určující pro lidský život.

Reflexe *Mých veselých jiter* někdy vyčítají Klímovi přehnanou snahu o nadhled a ironii, která vždy není na místě. Květoslav Chvatík vidí *Má veselá jitra* jako nepříliš rozvinuté krátké humorné příběhy, které nejsou plně autonomní a vyzrálé. „...šlo spíše než o kus autonomní epiky o sedm v příběh rozvedených anekdot“.²⁷ Také Aleš Haman Klímovi vyčítá mělkost příběhů, ale zároveň je považuje jako svědectví totalitní doby a toho, co všechno dokázala a mohla.²⁸ Jsou zdůrazňovány Klímovy návaznosti nebo inspirace jinými autory, kterými jsou především Karel Čapek a Franz Kafka. V *Mých veselých jitrech* se dá najít stopa po Čapkovi v líčení všednodenních situací, ale liší se naopak tím, jak tyto všední situace podává - vybírá si totiž oživující momenty, které právě do rutinního života hlavního hrdiny vstupují a které jsou záminkou pro humorné situace.

V předešlých povídkových souborech (*Bezvadný den*, *Milenci na jednu noc*, *Milenci na jeden den*) jsou poměrně časté reflexe 2. světové války, židovské genocidy a osobních zážitků Ivana Klímy z židovského ghetta v Terezíně. *Má veselá jitra* jsou v tomto ohledu výjimkou. Aluze na tuto tematiku se v knize vyskytují jen minimálně. Spíše než takové konkrétní projevy utlačování Klíma kritizuje obecně lidskou ustrašenost, neschopnost vzepřít se autoritám, což je charakteristické jak pro dobu válečnou i poválečnou. Vyslovuje se zde často k problémům aktuálnějším jako jsou volba mezi životem v nesvobodné vlasti a životem v zahraničí nebo rozhodnutí nepodepsat Chartu 77.

„V tomhle roce jsem ovšem moc klidu neužil. Mí přátelé sepsali chartu na obranu lidských práv. Já sice nepodepsal, připadalo mi, že už jsem složil dost vlastních textů a z nich každý může poznat, co si myslím o světě i o lidských právech. Ale ze své zodpovědnosti jsem se stejně nevyvlékl. V našich podařených sdělovacích prostředcích samozřejmě začali všem těm, co dokument podepsali spílat a ostouzet je....Napsali, že jsem chartu nejen nepodepsal, ale protože znám všechny významné osobnosti, hodím se jako výborná spojka pro cizí novináře.“²⁹

---

²⁷ Chvatík, Květoslav. *Pohledy na českou literaturu z ptačí perspektivy*. Praha: Pražská imaginace, 1991.

²⁸ Haman, Aleš. Autor s duší romantika. *Literární noviny* 1992, r. 3, č. 37, s. 5.

²⁹ Klíma, Ivan. *Má veselá jitra*. Praha: Rozmluvy, 1990. s. 144.

3.2. „BYL JSEM ZAMILOVÁN.“³⁰

Vydání *Mých prvních lásek* nemohlo být uskutečněno, podobně jako *Mých veselých jiter*, na půdě oficiální literatury. Poprvé bylo zrealizováno prostřednictvím Edice Petlice v roce 1981. O čtyři roky později knihu vydalo také torontské nakladatelství 68 Publishers manželů Škvoreckých. V Československu byly *Moje první lásky* vydány ve stejném roce jako *Má veselá jitra* – tj. v roce 1990. Toto vydání zprostředkovalo nakladatelství Mladá fronta.

Moje první lásky se svým tématem hodí spíše do první série povídek, avšak autobiografičností, humornou nadsázkou, sebeironií a ztrácející se naivitou spadají do skupiny této. Je nám zde předloženo šest povídek zabývajících se láskou jako citem, který člověk hledá v každé životní etapě stále znovu. Každá z lásek je něčím nová, proto plurál v názvu není oxymóronem. Celou knihu prostupují zážitky ze židovského ghetta, které je také ústředním místem pro první povídku. Lásky hlavního hrdiny, který vystupuje ve všech povídkách, jsou představeny v chronologickém sledu, přičemž první příběh prožívá hrdina jako asi třináctiletý chlapec a poslední už jako mladý muž. Každý z těchto dílčích představitelů (spojujících se do jedné reálné postavy autora) hledá jinou lásku, a také od ní něco jiného očekává. Celá kniha je zprostředkována prostřednictvím osobního vypravěče v ich-formě. Ten je zároveň hlavním hrdinou, který vstupuje do děje a tento fikční svět subjektivně interpretuje.

Hlavní hrdina se v průběhu knihy vyvíjí a mění. Na začátku je to naivní chlapec, který věří svým představám o lásce a jejich naplňování. Své touhy často více naplňuje prostřednictvím psaní a prvních literárních pokusů než reálnými skutky. Opět nám neunikne nápadná podobnost hlavního hrdiny s Ivanem Klímou (pobyt v terezínském ghettu, předsevzetí stát se spisovatelem, první redaktorské zkušenosti v časopise). Jak říká *Slovník české prózy* „vypravěč a hrdina je nezastřenou, byť stylizovanou projekcí autora“.³¹ Lze také z těchto povídek vyzorovat postupnou Klímovu spisovatelskou dráhu. Hrdinu *Mých prvních lásek* spojuje jistá podobnost s hrdiny impresionistické prózy (např. Ratkina ze Šrámkova Stříbrného větru). Ve všech povídkách této knihy má

³⁰ Klíma, Ivan. *Moje první lásky*. Praha: Mladá fronta, 1990. s. 12.

³¹ Dokoupil, Blahoslav. *Slovník české prózy 1945 – 1994*. Ostrava: Sfinga, 1994. s. 161.

hrdina stejnou potřebu – touhu po lásce, kterou se snaží různými prostředky i formami naplnit.

První povídkou tohoto cyklu je „Miriam“. Hlavní hrdina je spolu s celou rodinou v židovském ghettu v Terezíně. Celá zápletka je vystavěna na skutečnosti, že od jistého dne začne dostávat hlavní hrdina větší příděl mléka než dopsud. Ve svých asi třinácti letech si to nedokáže vysvětlit jinak, než že dívka vydávající mléko se do něho zamilovala. Začne přemýšlet, jak ji oslovit a dát najevo své opětování její lásky. Než se však k tomuto činu odhodlá, zvýšené dávky mléka náhle ustanou. Důvod, proč mělo domnělé citové vzplanutí stejně rychlý konec jako začátek, není explicitně vysvětlen. Až v knize rozhovorů Miloše Čermáka se k tomu Klíma vyjadřuje:³² Povídka je orámována osudy vypravěčovy tety. Na začátku se v ghettu vdávala. Na konci je poslána do transportu do koncentračního tábora. Toto orámování má ale skrytý podtext. Teta totiž byla vedoucí výdeje jídla v ghettu (v povídce to ale přímo řečeno není) a větší porce nařídila ona. Po jejím transportu bylo vrácení se porcí do normálu jen logickým vyústěním této skutečnosti. Nešlo tedy o žádnou platonickou lásku. Toto se i Ivan Klíma dozvěděl dlouho po válce. Miloš Čermák se ho také ptá, proč tuto souvislost v knize nevysvětlil. Klíma jako důvod uvedl, že chtěl povídku ukončit citlivě a chtěl také zachovat naivní pohled mladého hrdiny, který v té době o této skutečnosti nevěděl. Také reaguje na to, že žádný recenzent u nás ani v zahraničí neodhalil smysl, že vyšší dávky jídla mohou mít souvislost s tetou hlavního hrdiny. I přesto, že prostředí pro tuto povídku tvoří židovské ghetto a čas války, není to výčet tragických osudů ani zpráva o životních těžkostech rodin takto zasažených. Naopak je ukázáno, že i v ghettu bylo možné vést běžný život. Proto, aby lidé v takových podmínkách přežili, se jim museli přizpůsobit. Také poněkud skrytý smysl povídky jí dává nový rozměr, který odhaluje další skutečnosti.

V další povídce „In camera caritatis“ je už hlavní hrdina o několik let starší. Dostáváme se do situace poválečné, kdy se lidé navrací zpět do běžného života. Náš hrdina je gymnazista. Ideály a touhy u něj nadále přetrvávají. Do děje opět vstupuje dívka, po níž hrdina touží – nová spolužačka, která narozdíl od zbytku třídy, perfektně ovládá latinu. Touhou po lásce je u hrdiny odstartována „spisovatelská“ činnost. Svě

---

³²Čermák, Miloš. *Lásky a řemesla Ivana Klíma*. Praha: Academia, 1995. s. 21.

nenaplněné touhy do ní vloží a prostřednictvím textu se snaží dívce vylíčit své city. K předání textu spolužačce ale nakonec nedojde a touhy hlavního hrdiny tak zůstanou nevyslyšeny. Zde je další podobnost ústřední postavy s autorem – Klíma sám říká, že narozdíl od svých vrstevníků, své touhy a emoce často vyjadřoval právě prostřednictvím textu. Povídka je nadnesenou vzpomínkou na gymnaziální léta, kdy hlavního hrdinu i jeho spolužáky trápil neúprosný profesor latiny a kdy prožívali nesmělé platonické lásky. Tyto dva aspekty se v povídce prolínají. Živé dialogy studentů s profesorem jsou vtipně až sebeironicky podané v protikladu s jemnou nesmělostí prvních lásek.

V povídce „Má vlast“ už má hlavní hrdina mnohem konkrétnější představy o lásce a vztahu dvou lidí. Prostředí povídky tvoří prázdninový pobyt v české vesnici v tamním hostinci, kde tráví hrdina prázdniny se svou rodinou. Svě milostné touhy upíná na krásnou paní doktorovou, která se stává ústřední ženskou hrdinkou a objektem touhy. Co se týká spisovatelské vyspělosti hrdiny, má jasnou představu o tom, že se stane spisovatelem i jak tohoto cíle dosáhne. Na radu povolanejší osoby začne číst díla tzv. velkých autorů (jako jsou Balzac či Gorkij), ovšem z těch ho více zajímají erotické pasáže či milostné zápletky než jejich hlubší smysl. I v tomto příběhu je přítomné vědomí tragického válečného zážitku:

„Skutečně jsem si lehl na záda a pozoroval několik osamělých oblaků, které mi téměř nehnutě visely nad hlavou. Byl to uklidňující, povznášející pocit hledět do výšky. Vzpomněl jsem si na své kamarády, na své vrstevníky, kteří už nemohli hledět takto od země k nebi, protože jsou mrtví, otráveni je plynem. Hledí aspoň seshora dolů? Je lidské duši poskytnut dar hledění?“³³

Přítomnost tragických zážitků dává povídce ráz určitého uzemnění, protiklad k prázdninové idyle. Květoslav Chvatík spatřuje podobnost této povídky s dílem Olbrachtovým, Čapkovým nebo Poláckovým.³⁴ Dále byla srovnávána také s dílem Bohumila Hrabala,³⁵ Vladislava Vančury³⁶ nebo Oty Pavla.³⁷ Co se týká míry autobiografičnosti této povídky, Klíma uvádí, že začátek povídky (tedy to, jak líčí vznik

³³ Klíma, Ivan. *Moje první lásky*. Praha: Mladá fronta, 1990. s. 50.

³⁴ Chvatík, Květoslav. *Pohledy na českou literaturu z ptáčích perspektiv*. Praha: Pražská imaginace, 1991.

³⁵ Kosková, Helena. *Hledání ztracené generace*. Jinočany: H&H, 1996.

³⁶ Svobodová, Luba. Miriam a dalších pět. *Nové knihy*, r. 1991, č. 19, s. 2

³⁷ Jedličková, Alice. Omnia vincit amor. *Tvar* 1991, r. 2, č. 20, s. 14 – 15.

jeho touhy stát se spisovatelem) je skutečně pravdivý. Další osudy jeho hrdiny v rámci této povídky jsou v převážné míře smyšlené.

V další povídce „Hra na pravdu“ je už z hrdiny vysokoškolský student, který nalézá podoby fyzické i psychické lásky. Oba typy se snaží definovat, vysvětlit a pochopit. Také jsou zde patrné ideály mladého člověka, který se snaží najít si svůj pohled a směr, kterým život uchopí. Hlavní hrdina zde vysvětluje své počáteční okouzlení komunismem:

„Kdo touží z celé duše, nalézává, i já našel. Už jsem si v tom světě přebýval, vkročil jsem do zaslíbené země, byl jsem bezstarostně šťastný z pouhého vědomí, že nemusím žít v neustálém očekávání konečného ortelu; ani jsem nepostřehl, že už opět nadešel čas ortelů“³⁸

Člověk, který je postižen strašnými válečnými zážitky, snadno uvěří každé zdánlivě dobré představě o budoucnosti. Je tu také patrný strach z přemíry slov, které pak zahalují myšlenky a úsudky. Obava z prázdnoty jazyka a promluvy. Komunikace, a to je z dalších podobností hlavního hrdiny a autora, má totiž sloužit k dorozumění a vyjádření myšlenek, ale v moderní době se často stává jen vyprázdněným proudem slov, který o myšlenkách a citech lidí už nic neříká.

V povídce „Provazochodci“ se otvírá paralela vloženého příběhu s příběhem prožitým postavami. Rámcové ohraničení zážitkem z vystoupení provazochodců nám dává také pohled na hlavního hrdinu, který se vydává na životní cestu, kterou lze připodobnit k lanu, po němž se člověk sám vydává:

„Také jsem cítil, že musím kráčet po svém laně, sám si je napnout mezi stožáry jako tihle kejklíři a pustit se na ně, nečekat, až mě někdo povolá vzhůru a nabídne mi, že mě přenesou na zádech. Začít své vlastní představení, své velké, neopakovatelné vystoupení. A cítil jsem, že to svedu, že v sobě mám dosti síly, abych to svedl.“³⁹

V závěrečné povídce „Přehrada“ se hlavní hrdina už jako mladý reportér rodinného obrázkového časopisu vydává hledat podněty pro psaní reportáže o stavbě přehrady. Nacházíme tu zmínky o začátcích jeho literární tvorby, zmiňuje se zde také o

---

³⁸ Klíma, Ivan. *Moje první lásky*. Praha: Mladá fronta, 1990. s. 97.

³⁹ Klíma, Ivan. *Moje první lásky*. Praha: Mladá fronta, 1990. s. 157.

okolnostech vzniku povídky „Cesta za mrtvým“, která byla vydána v Klímově prvním povídkovém souboru *Bezvadný den*. Samozřejmě je v povídce přítomná další z „prvních lásek“, jejíž neurčitý a váhavý konec je definitivně potvrzen svatebním oznámením.

Všechna hrdinova vzplanutí končí neurčitě, stydlivě a trapně, je to asi trpký úděl všech takových lásek, které jsou již na začátku odsouzeny k neodvratnému konci. Toto vědomí je ale vyváženo intenzitou emocí a touhou poznat tento jedinečný a vzácný cit, jímž je láska. Je zde nebezpečí upadnutí do patosu a přemíry ideálnosti a naivnosti, ale to je vyváženo lehkým sebeironickým nadhledem. Toho je dosaženo díky časovému odstupu, ze kterého se vypravěč dívá na své dřívější zážitky. Celá kniha se nezaměřuje jen na líčení milostných osudů, je doplněna dalšími zážitky hlavního hrdiny – z terezínského ghetta, vtipným popisem latinského martyria, které jsou nuceni gymnazisté trpět ze strany přísného latináře, nebo prvními spisovatelskými začátky a prvními redaktorskými kroky.

3.3. ŠEST KLÍMOVÝCH ŘEMESEL

Poslední knihou z autobiografické části Klímova povídkového díla je kniha *Moje zlatá řemesla*. Tento povídkový soubor vznikl v letech 1983–1989. Prvního vydání se ujalo brněnské nakladatelství Atlantis v roce 1990. Této knize nepředcházelo žádné exilové ani samizdatové vydání, vznikla v době, kdy už toho nebylo potřeba. Kniha se tématicky vrací k disidentským zážitkům, kdy Klímovi, stejně jako mnohým dalším, nebylo umožněno vykonávat jeho povolání a musel se živit jinak. Kniha nás tedy provede spektrem profesí, které autor vykonával. Byla to samozřejmě zaměstnání podřadná, nehodná jeho vzdělání a schopnostem. Hlavní hrdina, představovaný opět osobním vypravěčem, si na svůj osud nestěžuje, snaží se ho vnímat spíše ku prospěchu a jako prostředek k novým zkušenostem a poznáním. Soubor obsahuje šest povídek, z jejichž názvů lze vyčíst, jaké povolání bude hlavní hrdina právě vykonávat („Archeologická povídka“, „Zeměměřičská povídka“).

Aleš Haman vyzdvihuje v tomto Klímově povídkovém souboru především míru bezprostřední autobiografičnosti a hlubší reflexivní pohled, díky nimž se textům daří

získat další významový, často explicitně nevyjádřený, rozměr.⁴⁰ Máme před sebou dílo, které chce podat svědectví o této době dalším generacím, ale také nabídnout jistou možnost řešení (snažit se nepodlehout cele nátlakům ať už komunistické moci nebo neúprosným zásadám celé moderní společnosti).

Moje zlatá řemesla tematicky korespondují s *Mými veselými jitry*. Také v této knize se autor zabývá disidentovými osudy a zážitky. V porovnání s *Jitry* se však v *Řemeslech* více pouští do filozofujících pasáží, více polemizuje nad „odlidštěním“ společnosti, která ztratila čistý jazyk jako prostředek porozumění, je odtržena od vžitých tradic a ze strachu slepě naslouchá neautonomním autoritám. Povídky jsou nabízeny z pohledu osobního subjektivního vypravěče, který je opět zároveň hlavním hrdinou. Procházíme spolu s ním jeho životními peripetemi a taktickými hrami, které na něj klade komunistický režim.

V „Malířské povídce“ je přítomné téma smrti a vyrovnání se s ní. Autor kritizuje přístup společnosti ke smrti jako k součásti života.⁴¹ Kritizuje vytržení smrti z života. To, že je chápána jako něco nepatřičného a hodného odsunutí mimo ostatní společnost do samoty a odloučení. Klíma se zde opět vrací k válce, která smrt výrazným způsobem znelidštila a zbavila veškeré důstojnosti. Zároveň vyslovuje pocit kolektivní viny nad přijetím tohoto jednání, nad tím, že „jsme mlčky přihlíželi, jak kosti a popel jiných rozmetávají po polích a vrhají do řek“.⁴² K tématu smrti a pohřbívání se autor vrací i v „Archeologické povídce“. Všimá si zde paradoxu, že život našich předků poznáváme právě z hrobů, způsob pohřbívání mnohé napovídá o úctě k životu.

„Pašerácká povídka“ představuje kličky, díky nimž se lidé, kteří se nechtěli smířit s oficiální mocí, dostávali k informacím, zakázaným knihám apod. Paralelně jsou také líčeny osudy pašeráka zakázaných knih z 18. století, které se v mnohém shodují s zážitky z druhé poloviny 20. století. Klíma zde také přikládá důraz tzv. „znečištění řeči“. Tvrdí, že takové poskvrnění jazyka je stejně nebezpečné jako zpustošené životní prostředí. Řeč je prostředkem komunikace, zdrojem mezilidských vztahů, které stojí na komunikaci,

---

⁴⁰ Haman, Aleš. Autor s duší romantika. *Literární noviny* 1992, r. 3, č. 37, s. 5.

⁴¹ Podobnou reflexi smrti můžeme také nalézt v knize *Má veselá jitra* v „Sanitářské povídce“, kdy se vypravěč bezprostředně setkává se smrtí a reakcemi na ni.

⁴² Klíma, Ivan. *Moje zlatá řemesla*. Brno: Atlantis, 1990. s. 7.

pokud je jazyk nějakým způsobem „poškozen“, jsou tím zasaženy i mezilidské vztahy. Podle Klímy nese tato povídka nejvíce autobiografických prvků.

„Řidičská povídka“ líčí peripetie člověka stíhaného oficiální mocí. Hlavnímu hrdinovi je odebráno auto i řidičský průkaz. Řidičské povolání zde hlavní představitel nevykonával. Ale v autě, kolem auta a silnice se točí celá povídka. Ústřední postava zde vyslovuje myšlenku, že automobil nevidí jen jako dopravní prostředek, tedy věc, díky které se dá dostat odněkud někam, ale především jako věc, která se dá řídit, kterou může člověk sám ovládat. V totalitním režimu je to jedna z posledních možností, jak lze realizovat touhu něco řídit, aniž by za to člověk byl postihován. Poukazuje opět na nesvobodu člověka v tomto zřízení, stísněnost zdejších poměrů. Taktéž zde nacházíme odkazy k válce a tematice koncentračních táborů. V příběhu je přítomna zvláštní postava – Ona. Není nijak zvlášť popsána ani charakterizována. Lze tuto postavu chápat jako představitelku nějakého ničícího principu (ať už smrti, moci nebo totality).

V „Posílkářské povídce“ je hlavní hrdina zaměstnán jako posel mezi dvěma budovami jednoho podniku. Klíma ukazuje absurditu některých funkcí. Například je poměrně zbytečný zaměstnanec, práci mu zařizuje vlastně jen přemíra byrokracie a neschopnost se domluvit.

„Zeměměřičská povídka“ už svým názvem podněcuje myšlenku na spojitost této povídky s dílem Franze Kafky. Na jeho dílo Klíma v povídce naráží a odkazuje. Dále jsou zde představeny ekologické názory, kritika tzv. inženýrského věku a průmyslové společnosti, která se dusí pod tíhou výfukových plynů a vynálezů údajně ulehčujících život.

„Svět se začne dusit pod zplodinami té gigantické činnosti. Kdo pomůže? Inženýři! Vymyslí, jak zplodiny výhodně a lacino odstranit. Proti jedům vymyslí protijedy a proti protijedům protiprotijedy.“⁴³

V Klímově románu *Láska a smetí* lze najít společné prvky s touto povídkovou knihou. Taktéž nám autor ukazuje život člověka, který nemůže v nesvobodné době vykonávat své povolání, hlavní hrdina se živí také podřadným povoláním metaře. Román je napsán formou deníkových záznamů a stejně jako v *Mých zlatých řemeslech* je

---

⁴³ Klíma, Ivan. *Moje zlatá řemesla*. Brno: Atlantis, 1990. s. 153.

vyprávěn subjektivní ich-formou. Stejně jako v jiných dílech jsou i v tomto všudypřítomné odkazy na válku a také filozofující pasáže.

Pro všechny tři autobiografické povídkové tituly je společný charakteristický rys, který je uveden už v názvu. Je to spojující vlastnost pro povídky daného titulu. *Má veselá jitra* jsou spojeny začátkem dne, *Moje první lásky* se zabývají vždy nějakým naplněným či nenaplněným milostným citem a *Moje zlatá řemesla* popisují nástrahy autorových nedobrovolných zaměstnání. V každé povídce můžeme najít takovouto červenou nit, která spojuje jednotlivé povídky do jednotného celku. To je vlastnost, která předešlým povídkovým knihám buď úplně chybí (*Bezvadný den*) nebo je u nich naznačena jen částečně (*Milenci na jednu noc*, *Milenci na jeden den*). Všechny tři knihy rozebírané v třetí kapitole mají tedy více propracovanou pospolitost, po stránce tematické, obsahové i formální tvoří jeden souvislý celek.

3.4. POVÍDKOVÉ PROSTŘEDÍ V 70. A 80. LETECH ČESKOSLOVENSKU

Povídky tohoto období nelze uceleně řadit do tematických skupin. Objektivním dělicím hlediskem je především to, do jaké ze tří vrstev literatury dílo patřilo, zda do oficiální, samizdatové nebo exilové. Dvě poslední skupiny se také často prolínaly, protože některá díla byla vydána jak v samizdatu tak v exilu. V ostatních hlediscích se jednotlivá díla liší. Přesto se je pokusíme alespoň částečně tematicky klasifikovat.

Problémy spojené s emigrací (odhodlání vycestovat, adaptování se na cizí kulturu a prostředí) reflektovali ve svých textech někteří autoři. Většinou měli s touto problematikou vlastní zkušenosti. Zaměřovali se hlavně na vykreslení komplikovaného vnímání cizí kultury a přizpůsobení se odlišným zvyklostem. Často dávají do opozice exilové a domácí prostředí. Takové prvky najdeme v díle Karla Michala, Ivy Pekárkové nebo Jaroslava Vejvody.

Objevují se i povídky reflektující domácí nesvobodné prostředí. Jan Beneš se ve svých textech zabývá vězeňskou tematikou, snaží se ukázat, jak působí trvalý psychický tlak na jednání postav. Také se zaměřuje na představení mladé generace 60. let, která se marně pokoušela najít citové zázemí a prostor pro seberealizaci (s touto charakteristikou

se shodují i díla Ivana Klímy publikované v šedesátých letech). Písníčkář Vlastimil Třešňák reflektoval prostředí pražských periferií, vykresluje jejich typické postavy. V textech nechybí jazykový humor i slovní hříčky. Zvláštní postavení v próze 70. a 80. let měl Bohumil Hrabal, pohyboval se na hranici mezi oficiální a zakázanou literaturou. Jeho díla mohla vyjít většinou až po částečných autorových úpravách. Hrabal zůstává i nadále věrný své dřívější poetice.

Lenka Procházková se ve svých prózách snaží spojit názorové postoje normalizační společnosti a erotické prvky, hodnotí také správnost a adekvátnost lidského jednání, přirozeně ukazuje ženský pohled na danou tematiku. Ten se snaží ukázat i Eda Kriseová, která prostřednictvím této perspektivy nahlíží na problematiku mezilidských a partnerských vztahů.

Na literární scénu vstupovali i autoři, jež dokázali čtenáři předložit kvalitní prózu, a přesto jejich díla nekolidovala s oficiálním proudem literatury. Mezi takové spisovatele patří Ota Pavel, který ve svých knihách předkládá své osobní zážitky, klade důraz na symbiózu člověka s přírodou. Jeho povídky mají tragikomický až nostalgický nádech.

V této době vznikaly také pokusy o obnovení budovatelské prózy. K autorům, jež se o to snažili patří Jiří Stano nebo Jiří Marek. Jejich povídky tematicky vycházely z pracovního dělnického prostředí a i přes jejich velké prosazování u čtenářů úspěch nezaznamenaly.

Domácí prostředí ve svých dílech reflektovali autoři, kteří emigrovali i ti, kteří zůstali v Československu. Ivan Klíma patří ke druhé skupině – ukazovala čtenáři domácí prostředí z vnitřního hledu. Klíma chce svému čtenáři ukázat svůj pohled na tuzemské prostředí, dává mu humorný nadhled a lehkou ironii. Celé toto období patřil k autorům neoficiální literatury, takže jeho díla vycházela buď v samizdatu nebo exilových nakladatelstvích.

4. KLÍMOVY POVÍDKY OD 90. LET DO SOUČASNOSTI

Do části povídek publikovaných v posledních dvaceti letech zařadíme čtyři nejnovější knihy Ivana Klímy: *Ostrov mrtvých králů*, *Milostné rozhovory*, *Moje nebezpečné výlety a Miláckové chřestýši a jiné ženské horory*. Tato díla spadají do společné skupiny především díky datu vydání. Tématicky jsou částečně podobné, některé by se daly zařadit do již vymezených kategorií z předešlých kapitol. Můžeme zde vidět jistou spisovatelská zralost a míru zkušeností, které se v textech projevují. V knihách se začíná objevovat větší pesimismus, vědomí neuniknutelnosti smrti a konce. Autora opustila snaha svět měnit, chce především upozornit na trvalé společenské problémy. Čtenáře nevyzývá k činům, které by měly zlepšit aktuální situaci moderního světa a společnosti,⁴⁴ je více popisný.

Většina povídek je napsaná pomocí objektivní er-formy, příběhy zprostředkovává vševědoucí vypravěč. Povídky vyprávěné subjektivním vypravěčem v ich-formě jsou v menšině. Míra primární inspirace vlastním životem autora zde není značná (jen s výjimkou knihy *Moje nebezpečné výlety*). Sekundární autobiografičnost u těchto povídek lze najít, to je konstantní vlastnost Klímových děl.

V raných Klímových povídkách postavy vytrhává z životního stereotypu láska, která chce dosáhnout cíle čistého neposkvrněného citu, což se jí daří jen málokdy. V povídkách novějších už láska tento charakter nemá. Hrdinové po ní stále touží, nepřetržitě ji hledají, ale s postupujícím věkem postav už v toto přestávají doufat, lásku berou jen jako chvilkové povyražení bez hlubšího smyslu. Neví si rady, jak naložit se svým životem i přesto, že to jsou lidé středního věku, měli by mít zajištěn život, srovnané životní hodnoty a vytvořené citové zázemí, ale většinou toto postrádají. Naopak se svým dosavadním životem nejsou spokojeni, ale neví, jak hledat cestu k vyřešení této situace. Jejich pokusy o řešení jsou jen nouzovými kroky. Klíma se také více zaměřuje na ženské hrdinky (v poslední knize *Miláckové chřestýši a jiné ženské horory* jsou hlavními postavami výhradně ženy). Snaží se ukázat jejich nitro, vylíčit psychologii postav, které jsou nuceny řešit nečekané situace.

---

⁴⁴ Tak tomu bylo zejména v Klímových raných povídkových knihách: *Bezvadný den*, *Milenci na jeden den*, *Milenci na jednu noc*.

V posledních povídkách Klíma nepřináší nová témata. Malou míru originality mu vytýkají i recenzenti. Opět se často vrací k válečným zážitkům, terezínskému ghettu, lásce jako chtěnému a konstantnímu citu i tomu, jak komunistický režim uměl lidem znepríjemňovat život. Zabývá se podobnými náměty, přičemž zásadní posun pohledu nebo názoru zde nenajdeme. I přesto jsou ale všechny tituly poměrně čtenářsky zajímavé a úspěšné. Je to důkaz toho, že Klíma zůstává i nadále velmi čtivý autor, který má své publikum. „Nové společenské problémy“ nenachází, neustále se zabývá těmi „objevenými“, přesto ke konečnému závěru nebo řešení zatím nedošel.

4.1.SOUKROMÉ PROHRY HRDINŮ

Sedmá povídková kniha Ivana Klímy s názvem *Ostrov mrtvých králů* vyšla v roce 1992 v nakladatelství Rozmluvy. Obsahuje povídky z let 1968 – 1991, což je poměrně rozsáhlé období. Časově tak některé povídky spadají do fáze, kdy vznikaly soubory *Milenci na jednu noc*, *Milenci na jeden den*.

První povídka souboru „Klára a dva páni“ je zde publikována podruhé⁴⁵ v nezměněné podobě. Druhá povídka „Na chmelu“ ukazuje, jak komunistický režim uměl degradovat lidský intelekt. Hlavním hrdinou je doktor filozofie, který pracuje na chmelové brigádě. Byl propuštěn z fakulty. Snaží se sám sebe přesvědčit, že tuto situaci zvládá, že to je jen přechodný stav, který musí přečkat. Ovšem skutečnost je jiná, tato absurdní situace (v totalitní době však často se vyskytující) si podmaňuje hrdinovo myšlení, dovádí ho do stavu, kdy není schopen inteligentního myšlení, dokáže myslet jen na své biologické potřeby. Je to demonstrace toho, jak může nesvoboda ovládnout člověka a jak těžce se takovému tlaku ubrání přesto, že má pevné rozhodnutí i vůli nepodlehout.

„Ani jediná společnost, zdravá a živá společnost počínaje starými Egyptany, Indy či Židy se neodvážila tak znevážit celou dosavadní vzdělanost a všechno, co ji představovalo, dokonce samo myšlení,

---

⁴⁵ Poprvé byla vydána v prvním vydání *Milenců na jeden den* (Klíma, Ivan. *Milenci na jeden den*. Praha: Československý spisovatel, 1970.)

pouhý pohyb lidského ducha. Chápala přece, že by tím ohrozila svoji vlastní existenci. Proč mu osud dopřál žít právě dnes a právě tu, kde se uskutečňuje barbarský akt dějinné hanby?⁴⁶

Povídka „Za popelnicemi“ ukazuje až kafkaovsky absurdní situaci. Hlavní hrdina je nesmyslně držen na ulici, z protějšího domu na něj míří neznámý muž samopalem, kolemjdoucí mu nemohou nebo nechtějí pomoci. Hrdina se tak dostává do začarovaného kruhu, ze kterého nezná cestu ven. Neví, proč se do takové situace dostal, není si vědom žádného přestupku, jehož by se dopustil. Mířícího muže nezná, neví, proč si vybral právě jeho. Nepřímo se hrdina dovídá, že se údajně dopustil strašných činů, ale jakých konkrétně mu nikdo není schopen říct. Vědomí, že hlavní postava je vinná, ale neví proč, vytváří těžkou dusnou atmosféru. Napětí, které je vyvoláno těmito pocity se neustále stupňuje. Čtenář očekává nějaké řešení této absurdní situace. V závěru se hlavní hrdina odhodlá jít nahoru k útočníkovi:

„Vtom si všiml, že střelec činí ze svého místa nějaké posunky, jimiž ho zřejmě zval k sobě vzhůru. Porozuměl tedy Matyášově nabídce, jeho dobré vůli. A on tedy opravdu našel prostředníka, svého posla, dočkal se toho, kdo ho zřejmě vyslechne.

Stále ještě polonahý, na kolenou, svíraje v jedné vztyčené ruce náprsní tašku a v druhé šňůru na svém hrdle, se usilovně plazil po oslzlé dlažbě vstříc své, jak věřil, znovuzískané svobodě.⁴⁷

Útočník je nahoře a jeho oběť dole. Nabízí se možná interpretace tohoto symbolu. Útočníka můžeme chápat jako nějaký vyšší princip či Boha, který má nad hlavním hrdinou (potažmo nad lidmi obecně) moc a ovládá ho. Závěr povídky lze vyložit jako smrt hlavního hrdiny (snad ze samého strachu opravdu zemřel a smrtí byl vysvobozen ze zajetí a z nesnesitelného tlaku). Proč se hrdina dostává do této absurdní situace? Opravdu se ničím neprovinil? Konzumní život, bezohlednost a lhostejnost může být dostatečnou příčinou pro takový demonstrativní trest. Klíma se zde pravděpodobně snaží poukázat na to, že i akceptováním pravidel moderní společnosti se na nich částečně podílíme a to je naše společná vina, za kterou máme očekávat trest.

Hlavní hrdinkou povídky „Pračka“ je žena, která potřebuje nutně opravit pračku. O víkendů shání opraváře, což se jí nakonec podaří. Postupně se dozvídáme podrobnosti

⁴⁶Klíma, Ivan. *Ostrov mrtvých králů*. Praha: Rozmluvy, 1992. s. 31.

⁴⁷ Klíma, Ivan. *Ostrov mrtvých králů*. Praha: Rozmluvy, 1992. s. 62.

o jejím osobním životě a nevěrném manželovi. Až v samém závěru povídky Klíma odhaluje čtenáři skutečnost, že žena potřebuje pračku proto, aby mohla vyprat zakrvácené oblečení po manželovi, kterého sama zavraždila. Rozbitá pračka vytváří jakousi paralelu k „rozbitému“ manželství. Takové vyústění ještě více podtrhne stísněnou atmosféru celé povídky. Klíma zde opět naráží na rozpad obecných hodnot – konkrétně manželství. Už ani tyto tradiční instituce nám nedávají dostatečné zázemí pro život. Hrdinka volí z neuspokojivé životní situace krajní řešení, sama si je vědoma jeho nepatřičnosti, ale zároveň se jí nedaří jiným způsobem z této situace dostat.

Povídka „Brýle“ je stejně jako povídka „Za popelnicemi“ založena na absurdní situaci (proto i zde můžeme vypožorovat inspiraci dílem Franze Kafky). Hlavní hrdina dojde do optiky s požadavkem nechat si vyměnit sklo v brýlích. Ovšem optici se na něj dívají skrz prsty, hrají si s ním, přesvědčují ho, že brýle nepotřebuje. Zničí mu dokonce i obroučky. Svě činy ospravedlňují výrokem, že někdy je lepší nevidět. Zvláštní úlohu v celé povídce má optička, která hlavního hrdinu přesvědčuje o nepotřebnosti brýlí, dává mu najevo svou nadřazenost (ona jako člověk, který může jeho situaci vyřešit, ale záměrně se tomu vyhýbá a dělá si s ním, co chce) a také projevuje svoji sexuální touhu. To vše tvoří absurdně protikladné rysy, které se slučují v jedné postavě. Je zde ukázán obraz patové situace, do které se hrdina dostal ne úplně svým přičiněním. Povídka končí nedořečeným sexuálním aktem. Opět se zde zobrazuje láska jako prostředek chvilkového vytržení, jako zážitek, který danou situaci neřeší, jen na malou chvíli překryje.

Do určité dějinné situace nás přivádí povídka „Ostrov mrtvých králů“. Tou je pád komunistického režimu v Československu v roce 1989. Hlavní postava pobývá v tomto čase v cizině, zatímco doma se všechno radikálně mění. Hrdina zastává vlivnou pozici, o kterou, jak tuší, po pádu totalitního režimu, přijde. Snaží se vyrovnat s tímto pocitem. Cizina pro něj vytváří dojem dočasného úkrytu. Projevuje se strach ze zodpovědnosti za své jednání. Je možné takový útěk hlavního hrdiny brát jako paralelu k moderní společnosti, která často problém potlačí, což je řešení nedostatečné.

Poslední povídka souboru „Město“ se odehrává v prostředí sice blíže neurčeném, ale je zde patrný nádech exotiky, cizího prostředí – pravděpodobně Jižní Ameriky. Hlavní hrdina nečekaně zabloudí, není si jistý, jestli se vůbec z této situace dostane. Začíná dokonce počítat se smrtí. Na této povídce si lze uvědomit, že ne všechno se řídí podle

člověka a jeho úmyslů. Lidé ztrácejí pokoru a to se jim může vymstít. Závěr povídky je až snový, podobně jako v povídce „Za popelnicemi“ si nejsme jisti, jestli je hlavní hrdina vysvobozen životem nebo milosrdnou smrtí.

Většina hlavních postav je pasivní. Dostanou se do tíživé situace, mnohdy ne vlastní vinou, ale nesnaží se z ní dostat, vyřešit ji. Raději se zamýšlí nad tím, proč se do takové situace dostali právě oni, vidí tu situaci právem jako nespravedlnost, ale tím, že se nemají k činům, ji přijmou a ospravedlní. Ukážou nám, že tato zvláštní náhoda si vybrala dobře, že postihla toho správného člověka (např. v povídce „Klára a dva páni“, „Brýle“, „Na chmelu“), který se jí poddá.

Vypravěč promlouvá ve všech povídkách ke čtenáři skrze objektivního vševědoucího vypravěče v *er-formě*. Klíma tak může ukázat jednání svých postav bez osobní participace. Brání čtenáři ztotožňovat vypravěče s autorem. Neodkazuje ke skutečným prožitým příběhům, tak jak tomu je v jiných Klímových povídkových knihách (*Moje první lásky*, *Moje nebezpečné výlety*).

Toto dílo se navrácí k tématům typickým pro první Klímovy povídky. Ovšem jak tvrdí Vladimír Píša, oproti povídkovým prvotinám zde autor představuje ještě jeden rozměr svých příběhů – horor.⁴⁸ K tomu, aby vystavěl až strašidelnou zápletku přitom nepotřebuje tajemné rokliny a temné lesy. Naopak nám ukazuje, že i všední zdánlivě nezajímavá místa mohou dostat mystický nádech, mohou v nás vzbuzovat hrůzu. Píša Klímovi vytýká malou originalitu při tvorbě zápletek, ale i přesto řadí toto Klímovo dílo k hodnotnější části jeho tvorby. Miroslav Ležák poukazuje na to, že Klíma opouští optimistická témata. Už se nesnaží najít vždy něco pozitivního, nesnaží se na danou situaci podívat z jiného úhlu. Naopak „neúprosně staví záhadu za záhadou, s chutí se vrhá na téma, před kterým otrlý cynik bledne.“⁴⁹ Znovu je v těchto povídkách poukázáno na lásku jako krátkou příležitost vytrhnout se z těžkostí života. Štěpán Vlašín v těchto povídkách nachází motivy halucinací i životních bilancí. Také Klímovi vytýká opakování stále stejných témat: „Povídky nedosahují úrovně nejlepších Klímových próz, působí

---

⁴⁸ Píša, Vladimír. *Ostrov mrtvé bolesti. Nové knihy*, r. 1992, č. 47, s. 3.

⁴⁹ Ležák, Milan. *Horory Ivana Klímy. Český deník* 1992, r. 2, č. 270, s. 7.

jako varianty na jedno téma zdlouhavě podané – a často s nepřesvědčivou motivací, z níž se autor zachraňuje otevřeným koncem bez dořešení.⁵⁰

4.2. DIALOGY PLNÉ (NE)LÁSKY

Povídkový soubor *Milostné rozhovory* vyšel v roce 1995 v nakladatelství Hynek.⁵¹ Téměř všechny povídky jsou publikovány poprvé, s výjimkou dvou – „Nepochopitelné volby“, která se objevila i v druhém vydání *Milenců na jeden den* z roku 1992 (obě povídky se od sebe v jednotlivých vydáních liší pouze v drobných detailech) a „Města“, které je zopakováno z předešlého souboru *Ostrov mrtvých králů*.

Celá kniha je členěna do pěti částí (Tři rozhovory, Tři nesentimentální povídky, Tři sentimentální povídky, Tři podivné povídky a Tři tajemné povídky). Tyto části jsou doplněny ještě Třemi sny o lásce a smrti, které stojí mimo předešlou strukturu a mají charakter jakéhosi snového vytržení. Od celku knihy jsou odděleny i řezem písma (jsou psány kurzívou). Sny mají určitý mystický nádech, snaží se děj vystavět na protikladu smrti a lásky jako dvou vylučujících se tendencí. V kompozici povídek se střídají různá časová pásma i promluvy jednotlivých postav. Napětí je neustále stupňováno, povídky často končí totální stísněností bez možnosti vyřešení této skličující situace.

„Tři rozhovory“ tvoří povídky, které jsou napsány jako dialogy muže se ženou. Forma dialogu umožňuje absenci vypravěče. V první povídce vyčteme z dialogu to, že se jedná o nerovný vztah vdané ženy a muže, ve kterém má muž převahu, je si vědom rozdílu v tom, že on je ten, který je ve vztahu „čistý“ a dává to ženě najevo. Druhá povídka tohoto oddílu („Rozhovory na dálku“) je telefonickým rozhovorem. Muž žije na Novém Zélandu a sděluje své milence z Prahy, že se rozhodl odstěhovat se za ní. Oba mají ve svých zemích závazky. Muž je chce zpretrhat, ale jeho milenka váhá nad tím, zda chce od svého manžela odejít. S hlavními hrdiny se dostáváme do poměrně bizarní situace, kdy jde o rozhodnutí, zda přerušit všechny kulturní a společenské vazby a znovu je vystavět na jiném základu. Hodnoty, které si postavy pracně budovaly se pro ně

---

⁵⁰ Vlašín, Štěpán. Ponuré povídky Ivana Klímy. *Naše pravda* 1993, r. 4, č. 48, s. 4.

⁵¹ V roce 2000 vyšlo ve stejném nakladatelství druhé vydání této knihy.

najednou stávají nedostačující. V posledním rozhovoru máme možnost nahlédnout do postupně se rozpadajícího manželského vztahu. Tyto rozhovory se snaží ukázat různé podoby vztahu dvou lidí. Je to také důkaz, že dialog a komunikace o vztahu často mnohé vypoví. Můžeme z něj vypozařovat drobné detaily, které nám ale mnoho řeknou o mluvčích.

V další části (Tři nesentimentální povídky) je láska zbavená romantického zabarvení. Děje se tak především v povídce „Třetí panna“, kde jsou popisovány první sexuální zkušenosti mladých hrdinů. Láska je zde ukázaná jako tělesná přítěž a zároveň míra jisté společenské zařaditelnosti. V povídce „Když se hodně stýská“ Klíma ukazuje nerovný vztah staršího muže a výrazně mladší ženy. Opět jsou zde popřeny hodnoty jako jsou věrnost nebo vytrvalost. Neschopnost moderního světa si zachovat takové pevné body, kterých je možné se zachytit. V poslední povídce této řady („Uran v domě smrti“) je hlavní hrdina varován svou milenkou před zahraniční cestou, podle astrologické předpovědi při této cestě zemře. Hrdina přesto nasedne do letadla, ale úzkostným představám a myšlenkám na smrt se neubrání. Je tu představena smrt jako trvalý princip, kterého se nezbavíme, neobejdeme ji. Vědomí konce naplňuje hrdinovu mysl. Předpověď jeho milenkky se nenaplní, poměrně stroze je vyřešen závěr povídky – došlo k chybě v předpovědi. Je to jedna z mála povídek, která má šťastný konec. Objevují se zde i úvahy nad zhýčkaností lidské společnosti, která vlastní zážitky a senzacce postavila nad pokoru a tradici.

„Uprostřed oceánu s plovací vestou. Jako by se někdo mohl vyprostít z tohohle obrovitého tělesa, kdyby se už jednou zřítilo do moře. Najednou mu připadlo, že celá ta cesta je nesmyslná. Nepotřebuje letět do Austrálie. Je to zbytečná pýcha, pýcha moderního člověka, který nezná souseda v domě, kde bydlí, ale pyšní se tím, že byl až u protinožců. Kolik z těch lidí tady se opravdu musí přemístít z jednoho konce světa na druhý? Pýcha předchází pád. Tohle přísloví lidí vymysleli, aniž tušili něco o tom, že budou pyšně létat a tedy také padat.“⁵²

Další část knihy nese název Tři sentimentální povídky. Aleš Haman o těchto povídkách píše, že „by mohly být ozdobou kteréhokoli časopisu pro paní a dívky“.⁵³

---

⁵² Klíma, Ivan. *Milostné rozhovory*. Praha: Hynek, 1995. s. 108.

⁵³ Haman, Aleš. Láska utopená ve slovech. *Literární noviny* 1995, r. 6, č. 43, s. 6.

V příbězích autor popisuje často frustrované postavy, v jejichž životě je něco špatně, ale sami hrdinové si to nedokážou připustit ani vysvětlit. Žena prožívá tajnou lásku k milenci („Snění slabých“). Dostává se přitom do bezvýchodné situace a velkého tlaku ze strany obou mužů. Zlom nastává ve chvíli, kdy se hlavní hrdince přiznává i její muž, že ji podvádí. Žena se ocitá v odcizení a samotě. Klíma zde popisuje izolaci, do které se člověk dostává vlastní vinou, samota je něco tíživého a ubíjejícího. Další povídka „Venku prší“ představuje milostné vzplanutí stárnoucího soudce k mladé ženě. Muž žije v dlouholetém manželství a je spokojen. Svě pocity přijímá, neptá se, proč vznikají, a přesto ze zvláštních, jemu neznámých důvodů, vyhledává společnost mladé ženy. Zároveň si ale uvědomuje, že svou ženu opustit nechce. V momentě, kdy si toto vymezí, vztah s mladší ženou přirozeně končí. Je to tedy jakási romance, zpestření stereotypního života, které je však v pravý čas ukončeno. Je otázkou, zda i v reálném světě takové příběhy existují. Může to být demonstrace toho, že seřazení osobních hodnot v pravý čas se vyplácí. Máme dát přednost konstantním jistotám před chvilkovými vytrženými. Poslední povídkou této skupiny je „Nepochopitelná volba“. Povídka, v níž se rozvine milostný vztah mezi starším mužem a mladou vdanou ženou. Autor zde ukazuje, že všechny naše skutky se dějí na úkor jiných. Nic není bez příčiny, ani vášnivé milostné vzplanutí.

Předposlední oddíl Tři podivné povídky se snaží varovat před slepým konzumem (v povídce „Boháči bývají podivní lidé“), kdy Klíma velmi názorně ukazuje, jak moc dokáže takový přístup k životu zaslepit lidský charakter. V povídce „Lékařova dcera“ líčí, jak tragicky může vstoupit smrt do života člověka a jaké důsledky vyvolávat. Je zde cítit až násilná snaha nechat vstoupit smrt do hrdinova života v příliš velké míře. V posledním textu této části „Podivné otcovství“ Klíma ukazuje vliv rodinného prostředí na život člověka. Hlavní hrdinka zde podléhá podivnému kultu otcovství, které jí vstíjí její matka. Takové chování ji dovede až k psychické chorobě. Všechny tyto aspekty vyústí v tragický konec, smrt zasáhne opět do děje. Povídky tohoto oddílu končí špatně, hrdinové nenajdou východisko z jejich komplikované situace. Atmosféra všech příběhů působí stísněně až depresivně.

Závěrečná část Tři tajemné povídky vypráví o nevšedních zážitcích hlavních hrdinů, které jim určitým způsobem ovlivní život. V povídce „Žena za oknem“ není jasně

odhaleno, zda se hlavní hrdina setkává s živou ženou nebo jen s přeludem. Pravda se vždy nemusí shodovat s empirií i přesto, že jsme naučení to takto vnímat. V druhé povídce „Bílý dům“ vzniká za zvláštních okolností láska – hlavní hrdina se zamiluje do slepé dívky a skrze ni se mu otevírá svět nevidomých, který byl do té doby pro něj neznámým. Zde je ukázána skutečnost, že handicap s sebou nepřináší jen omezení, ale i možnost nového pohledu. Se závěrečnou povídkou „Město“ jsme se již setkali v předešlé povídkové knize.

Michal Bauer v díle nachází několik společných prvků s předešlými Klímovými knihami.⁵⁴ Je to symbol „magické trojky“ jako principu, který ruší pár. V povídkách jde často o manželskou nevěru. Mezi manžele vstupuje třetí osoba, která narušuje jejich soužití. Dochází tak k zpochybnění jak manželství jako trvalé instituce, tak i trvalé lásky dvou lidí obecně. Láska přestává být trvalou hodnotou, funguje jen jako chvilkové vytržení a překrytí životních těžkostí.

Postavy jsou v *Milostných rozhovorech* do jisté míry unifikované. Často jsou to lidé nějakým způsobem výjimeční, vymykající se normálu (ať už fyzicky – starý kulhavý muž v „Nepochopitelné volbě“, nebo slepá dívka či psychicky). Hrdinové těchto povídek jsou ve většině případů středoškolsky či vysokoškolsky vzdělaní lidé. Setkávají se lidé různých věkových kategorií, většinou má muž výrazně mladší partnerku či milenku (v povídce „Nepochopitelná volba“ je tomu naopak). Postavám chybí především vytrvalost a odpovědnost. Často se řídí spíše citem než rozumem a dopady svého jednání si racionálně neuvědomují nebo nechtějí připustit. Následně na své jednání také doplácují.

Aleš Haman při reflexi posledních dvou povídkových oddílů poukazuje na to, že „autor splácí daň dobové zálibě v tragice, absurdnu a iracionálnu, které v podobě náhodné smrti zasahují do života.“ Haman Klímovi vytýká jistou míru opakování témat v jeho knihách: „Vystavuje se však nebezpečí, že místo řeči lásky, již má dílo promlouvat, se láska utopí v slovech.“⁵⁵

Milostné rozhovory umožňují nahlédnout na rozmanité podoby lásky skrze různé formy (čistý dialog, klasická povídka). Klíma se zde snaží podat jakousi ucelenou zprávu o vztazích mezi lidmi. Zdůrazňuje jejich destrukci, která je částečně způsobena vlivem

---

⁵⁴ Bauer, Michal. Neúnavný milovník a samotář Ivan Klíma. *Tvar* 1995, r. 6, č. 16, s. 20 – 21.

⁵⁵ Haman, Aleš. Láska utopená ve slovech. *Literární noviny* 1995, r. 6, č. 43, s. 6.

moderní společnosti, konzumu a nepokorným jednáním lidí. Je to důsledek života, který odmítá tradiční hodnoty, důsledně je nezná a neřídí se jimi. V prvních povídkách Klíma ukazuje, že mladí lidé se podle tradičních hodnot neřídí, v *Milostných rozhovorech* už ukazuje následky takového jednání, které jsou často až katastrofické. Je to návrat ke starým tématům, ale posunutým. Už tu není jen varovně zdvižený prst, je doplněn i konkrétními příhodami, ve kterých Klíma ukazuje, jak jeho hrdinové dopadli a především chce upozornit čtenáře, že stejně můžou skončit i oni.

4.3. AUTOBIOGRAFICKÉ VÝPRAVY DO MINULOSTI

Další knihu povídek s názvem *Moje nebezpečné výlety* vydalo nakladatelství Academia v roce 2004. Od předešlé povídkové knihy ji dělí doba necelých deseti let. Soubor obsahuje 19 povídek, které jsou seřazeny chronologicky podle období, o kterém vyprávějí. V této knize se Klíma vrací do sféry více autobiograficky zaměřené. Hlavní hrdina předkládá své zážitky prostřednictvím osobního vypravěče v ich-formě. Většina povídek vznikla v letech 2003 – 2005. U nejstarší povídky tohoto souboru je uvedeno datum 1979 (povídka „Miriam“). Klíma oživuje předválečné a válečné zážitky a příhody ze socialistické doby. Líčí svůj život v nesvobodě, která mu neustále ztrpčovala život. Nesvobodou uzavřené povídky vyústí v posledním příběhem („Převtělení a sny“). Odehrává se již po Sametové revoluci a spolu s hlavním hrdinou jsme svědky toho, jak mu poštou dojdou dříve zabavené knihy, které tak získává zpět. Výlety v titulu nezahrnují jen cesty (do Terezína, do Švýcarska), ale i úniky z reálného světa prostřednictvím myslí a fantazie.

Tematické těžiště tvoří právě válečné zážitky. K těm se Klíma neustále vrací. Jsou reflektovány skrze oči chlapce (povídky „Luisa“, „Marcela“, „Pan profesor“ a další), dospívajícího muže („Přelíčení“) a muže ve středních letech („Předsedkyně“). Klíma líčí běžný život v židovském ghettu především z pohledu dítěte (jak se nouzově řešilo vzdělávání, vzplanutí prvních lásek). Také zde můžeme najít opakovanou snahu o vyrovnání se s válečnými zážitky. V povídce „Přelíčení“ se jde hlavní hrdina podívat na soud s jedním z terezínských bachařů. Koná se několik let po válce. Obávaný muž je

najednou zbaven hrozivého obalu, je ukázán jako zbídačený člověk prosící o holý život. Dostává se do opačné role, kterou dříve zastával. Hlavní hrdina neví, jak se s tímto pocitem vyrovnat. Také v povídce „Mengele“ je stále živá tematika vyrovnání se s holocaustem. Je zde předložen až fantaskní příběh, ve kterém se hlavní hrdina dostává za komunismu do Švýcarska, aby se setkal s Mengelem. K setkání dojde, Mengele je zde líčen jako sebevědomý, vyrovnaný člověk. Setkání s ním je podmíněno absolutní mlčenlivostí. Tento slib hlavní hrdina dodrží, ale sám sebe se ptá, jestli je správné vůbec se s takovým člověkem setkat a také, zda je jeho mlčení správné – má udělat krok k tomu, aby se takový člověk nemohl svobodně pohybovat po zemi?

Povídka „Miriam“ je v tomto titulu publikována podruhé. Poprvé se objevila v souboru *Moje první lásky*. Ovšem v novějším vydání je zásadně přepracovaná. Klíma zde odhalil skrytou pointu celého příběhu (to, že vyšší dávky mléka měla Miriam přikázány od tety hlavního hrdiny – nebyl to projev lásky). Miloši Čermákovi⁵⁶ Klíma odpovídal v jeho knize rozhovorů na otázku, proč povídku nepřepočoval. Zde je důkaz, že na přepracování ještě došlo. Klíma se o pozadí celého příběhu dověděl až dlouho po válce a stejně tak o tom vypovídá příběh. Povídka tímto ztratila nádech dětské naivity a romantiky, je pevně ukotvená do reality. Můžeme spekulovat, proč se po tak dlouhé době Klíma rozhodl svou povídku opět „oživit“. Pravděpodobně to bylo motivované snahou autora vylíčit skutečnou pointu. Čtenáře, který se nedostal k jeho knize rozhovorů seznámit se smyslem příběhu. Zda to byla šťastná volba zůstává otázkou. Text, který má kouzlo první platonické lásky, není třeba ničím ještě doplňovat. V přepracované verzi se právě toto kouzlo, které povídku jaksi nadnáší, vytrácí. Odstavec, který novou skutečnost odhaluje je až násilně připojen ke zbytku textu. Budí tak dojem necitlivé snahy o vysvětlení pointy za každou cenu.

Autor ukazuje také osudy jiných lidí v ghettu, snaží se přiblížit je s důrazem na city a emocionální rozpoložení. Znovu zde podává důkaz o tom, že válka výrazně ovlivnila jeho život. František Cinger říká, že Klíma ve svých povídkách „hledá vinu i nevinu, spravedlnost i bezmocnost prožívané křivdy“.⁵⁷

---

⁵⁶ Čermák, Miloš. *Lásky a řemesla Ivana Klíma*. Praha: Academia, 1995.

⁵⁷ Cinger, František. Literární procházky vlastním životem. *Právo* 2004, r. 14, č. 289, s. 11.

Podle Aleše Hamana⁵⁸ má především povídka „Přelíčení“ čapkovský charakter. Povídka „Mengele“ působí až neskutečně a fantasticky. Haman vidí povídku „Mengele“ jako mezník této knihy. Rozděluje povídky před „Mengelem“ a po „Mengelem“. První skupina má charakter drobnokreseb, Haman je přirovnává k tvorbě Arnošta Lustiga (hlavní hrdina jako bezbranný jedinec, který přes všechna utrpení je schopen ukázat všechny svoje vnitřní síly a vzepřít se bezpráví) – taková je například povídka „Benjamin“. Naproti tomu stojí povídky zařazené po „Mengelem“ – jejich hlavní náplní je podle Hamana „exemplární moralita“ a to mířená pozitivně („Tatínek“) nebo případně negativně („Bachař“). V povídce „Bachař“ vidí Haman také jistou podobnost se Škvoreckého *Legendou Emöke*, ovšem Klíma dává své povídce narozdíl od Škvoreckého značně moralizující podtext. Haman u Klímy oceňuje především pevné vědomí hodnot a formu povídek, vytříbenou již mnohaletými zkušenostmi. Některým povídkám vytyká přílišnou typizovanost, témata se častěji opakují, což není žádoucí. Ale přesto Haman stále řadí Klímovy povídky k „životnější“ části celé dosavadní Klímovy literární tvorby.

4.4. KLÍMOVY HRDINKY SE STÁLE BOJÍ

Zatím poslední povídková kniha s názvem *Miláčkové chřestýši a jiné ženské horory* vyšla v roce 2007 v nakladatelství Academia. Obsahuje povídky z let 1978 – 2007. Některé z nich jsou přepracované z již vydaných knih. Najdeme zde celkem 16 kratších textů. Všechny mají společný prvek – ženu jako hlavní hrdinku.

Ženu, která je vytržena z obvyklého plynutí života něčím, co ji děsí, případně se sama dopustí něčeho děsivého. Tyto hrdinky jsou vykresleny z různých pohledů. Také jejich povahové a charakterové rysy jsou různé: najdeme zde výrazné dominantní ženy i naopak nevýrazné šedivě splývající s všedností svého prožívaného života. V některých povídkách jsou hrdinky až neuvěřitelně jednoduchého založení a intelektu (např. v povídce „V ráji“, kdy hlavní hrdinka překvapeně poznává zahraniční zboží v Tuzexu), v jiných příbězích jsou i psychicky narušené, neuvědomují si praktické dopady jejich nekonformního jednání. Všechny postavy prožívají nějakou traumatizující událost, která

---

⁵⁸ Haman, Aleš. Klímův návrat k autobiografickým povídkám. *Lidové noviny* 2004, r. 17, č. 260, s. 30.

je vyvede ze stereotypu. Některé ženy jsou slabé, nedokážou se vzepřít svému muži, nebo jiné autoritě. Jindy jsou zobrazovány ženy silné, vycházející z příběhu jako vítězové na jednu stranu a jako poražené na druhou stranu. Takové hrdinky najdeme např. v povídkách „Koulařka“, „Malomocní“ nebo „Pračka“. Tyto postavy vždy překonají určitou hranici, která ale stojí na pomezí mezi úspěchem a neúspěchem. V povídce „Koulařka“ je moment, kdy hrdinka překonává samu sebe, ale zároveň ji zatýká policie. Touha po úspěchu ji zaslepila a ona byla schopná dopouštět se vražd.

„Před vchodem do domu spatřila dav, svůj známý dav, který jí vášnivě hleděl vstříc, zadržován zřejmě jen úsilím uniformovaných mužů. Ani neuvažovala, co se to přihodilo, že se tu nečekaně sešlo tolik jejích citelů. Už ji bezpochyby poznali, neboť ticho porušil podivný, neartikulovaný jekot, který mohutněl, jak se blížila, a už rozeznala i zařaté pěsti, které se k ní vzpínaly. Jekot se měnil ve stále vášnivější řev a Viki si uvědomila, že se k ní vrací ten už skoro zapomenutý pocit slasti. Rozechvěla ji taková blaženost, že také vymrštila ruce vysoko vzhůru. Policisté si to vyložili tak, že se vzdává, a rozběhli se k ní s připravenými pouty.

Ale Viki je sotva postřehla, byla si v tu chvíli jista, že se vrátí do vrhačského kruhu a hodí nový rekord. Aspoň třicet dva metry. Dokáže to. Ona to dokáže.“⁵⁹

Nad těmito příběhy stojí opět Klímova kritika obecných společenských tendencí. Snaží se, stejně jako v některých předešlých povídkových knihách, upozornit na neschopnost navázání hlubšího vztahu mezi dvojicí, konzumní přístup ke vztahům i k celému životu a potlačování vlastních projevů osobnosti. Také negativně poukazuje na život v nereálných iluzích a radikální řešení problémů, které se nakonec ukáže být jen chvilkovým únikem.

Podle Aleše Hamana⁶⁰ spojuje Klíma v této knize neobvyklé téma a formu – horor a povídku. Je to spojení netypické, ale podává důkaz, že Klíma dokáže dobře vystavět příběh s hororovou tematikou i na menším prostoru a zprostředkovat ho pomocí věcného úsporného stylu. Milan Jungmann⁶¹ shledává jako důležitý prvek v tomto povídkovém souboru přítomnost smrti. Vědomí konce, který zákonitě musí přijít.

---

⁵⁹ Klíma, Ivan. *Miláčkové chřestýši a jiné ženské horory*. Praha: Academia, 2007. s. 126.

⁶⁰ Haman, Aleš. Milostné vztahy jsou horor. *Lidové noviny* 2007, r. 20, č. 200, s. 15.

⁶¹ Jungmann, Milan. Klímovy hororové povídky. *Tvar* 2007, r. 18, č. 18, s. 23.

V knize autor představuje jednotlivé příběhy prostřednictvím různých druhů vypravěčů – střídá se subjektivní vypravěč v ich-formě a objektivní vševědoucí vypravěč v er-formě. Klíma se nebojí pustit se do odvážných a radikálních záměrů v jeho povídkách. Například povídka „Eliška a zvíře“ začíná větou: „Vladimír si přivedl domů děvku. Řekl Elišce: „Tohle je Lucie.“⁶² Což je poměrně razantní vstup do děje. Prostředí, ve kterém se povídky odehrávají není blíže specifikované ani popsáno. Pro děj a vývoj povídek to však většinou není rozhodující. Důležitější je, co a jak hrdinové dělají, než kde se příběhy odehrávají. Jazyk odpovídá celkovému stylu představených povídek. Jungmann komentuje jazykovou rovinu knihy: „Má k dispozici vzácný materiál: čistý, ohebný jazyk nasycený v dobře odměřených dávkách slangem a hantýrkou současné mládeže.“⁶³ Klíma také používá novotvary (např. „dušezpytec“ – psycholog, nebo „pocukrovaná slova“). Celkově tvoří jazyk čistou celistvou strukturu, která není příliš narušována.

Dále se budeme zabývat povídkami, které se objevily již v jiných Klímových dílech. Povídka „Pračka“ byla publikována v souboru *Ostrov mrtvých králů*. V novější Klímově knize je text vydán v nezměněné podobě. Povídka „Koulařka“ se mezi čtenáře dostávala jen ve samizdatové podobě. Zajímavou koncepci má povídka „U optika“. Podobný text se objevil už v souboru *Ostrov mrtvých králů*, zde pod názvem „Brýle“. Jedná se o situaci, která se odehrává mezi zákazníkem, optikem a optičkou. V povídce „Brýle“ je příběh podáván z pozice zákazníka, který si chce nechat opravit brýle. V optice se setká s velmi nestandardním přístupem, který zákazník dost dobře nechápe. Ve variované verzi s názvem „U optika“ je celý příběh vykreslován z hlediska optičky, která má obsloužit zákazníka a stejně jako v předešlé verzi postupuje neobvyklým způsobem. Obě varianty mají pozměněný závěr. V povídce „Brýle“ si optička a zákazník padnou do náručí, naproti tomu v příběhu „U optika“ se zákazník vzepře optičce a její vášnivě touze. Autor zde hrdinovi propůjčil vůli nepodřít se tíživému tlaku. Další odkaz na předešlou Klímovu tvorbu můžeme najít v povídce „Malomocní“. Pod stejným názvem ji publikoval už v roce 1969 v časopise *Plamen*.⁶⁴ Jednotlivé verze se od sebe ale výrazně odlišují. Námět i výchozí situace je stejná – hlavní hrdina spatří vlak

---

⁶² Klíma, Ivan. *Miláckové chřestýši a jiné ženské horory*. Praha: Academia, 2007. s. 58.

⁶³ Jungmann, Milan. Klímovy hororové povídky. *Tvar* 2007, r. 18, č. 18, s. 23.

⁶⁴ Klíma, Ivan. Malomocní. *Plamen*, r. 1969, č. 5, s. 122 – 132.

s malomocnými. Ve starší variantě hrdina podniká činy pro to, aby zabránil šíření nákazy. Setkává se při tom s lhostejností ostatních. V povídce z roku 2006 vlak s nemocnými uvidí žena – hlavní hrdinka novinářka, která se snaží uspokojit především svoji touhu rozluštit tuto záhadu. Táhne ji k tomu vidina skvělého článku. Chybí zde moralizování a touha polepšit svět, vyvést ho z šedivé letargie. Novější varianta končí tragicky pro konkrétní jednu rodinu, starší povídka v sobě má příslib budoucího tragického konce rozšířeného na celou lidskou populaci. Klíma se v této povídce pokusil o aktualizace již ztvárněného námětu. Snažil se téma zpřístupnit současnému čtenáři. Je těžké povídky hodnotit vedle sebe, na začátku vycházejí ze stejného bodu, ale poté se dějově rozcházejí. Starší verze se obrací k široké společnosti, mladší verze naopak soustřeďuje pozornost k jednotlivci a jeho blízkému okolí. Je možné, že tímto krokem chtěl Klíma demonstrovat, že i celá naše společnost se stává bezohlednější a svou pozornost soustřeďuje především na jedince.

Knihu *Miláčkové chřestýši a jiné ženské horory* shrnuje Milan Jungmann jako dílo, které „chce nic víc a nic míň než poskytnout čtenářům dobrou zábavu, zábavu na úrovni, a tento záměr v plné míře splňuje.“⁶⁵ Kniha výrazně upouští od apelů na čtenáře. Recipienta mohou stále více se opakující témata spíše. Čtenář přichází o novost a originalitu Klímových děl tak, jak na to byl zvyklý v dřívějších jeho dílech. Autorovi se už tolik nedaří čtenáře překvapit a upozornit na nové společenské problémy. Hororová témata již Klíma jednou využil – v knize *Ostrov mrtvých králů*, ovšem zde nezaměřil jen na ženské hrdinky.

4.5 ČESKÉ POVÍDKOVÉ PROSTŘEDÍ OD 90. LET DO SOUČASNOSTI

Současné české povídkové prostředí je velmi rozmanité, a proto se nedá přesně vymezit na určité směry nebo skupiny. Dochází zde, stejně jako v celé próze, k žánrovému, tématickému i formálnímu tříštění. Také sekundární literatura k tomuto období ještě není zcela podrobně zpracovaná. Tento výklad nemá za cíl ukázat podrobný

---

⁶⁵ Jungmann, Milan. Klímovy hororové povídky. *Tvar* 2007, r. 18, č. 18, s. 23.

vývoj povídky po roce 1990, pokusí se jen přiblížit současnou situaci a včlenit do ní tvorbu Ivana Klímy.

Na povídkovou scénu vstupují autoři starší, renomovaní, kteří v totalitní době nemohli svá díla vydávat. Jejich dřívější knihy se dříve dostávaly ke čtenáři cestou exilového nebo samizdatového vydání, jsou nyní znovu vydávána. Tito autoři také píšou díla nová. Mezi ně patří například Milan Kundera, Ludvík Vaculík, Iva Pekárková, Jiří Kratochvíl, Josef Škvorecký a další. Do této skupiny autorů lze zařadit i Ivana Klímu, který tuto cestu také absolvoval.

Současně se objevují mladí autoři, kteří začínají publikovat svá první díla v devadesátých letech. K takovým autorům patří Michal Viewegh, Petr Šabach, Miloš Urban nebo Jan Balabán.

Tyto autory lze alespoň částečně rozdělit na dvě skupiny. Autorům první skupiny je vlastní zábavná tvorba. Píší texty čtenářsky nenáročné, zábavné, vydávané ve velkých nákladech. Jejich knihám nechybí humor a erotika, jimiž si získávají mnohé čtenáře. K těmto autorům můžeme zařadit Michala Viewegha, Petra Šabacha, Halinu Pawlovskou, Zdeňka Svěráka. Jejich knihy se často stávají podnětem pro filmový scénář.

Druhou skupinu autorů spojuje osobitý pohled na skutečnost, míra originality a novosti jejich děl. Avšak tématicky i formálně se jejich styl liší. Mezi takové autory lze zařadit Jiřího Kratochvíla, který se soustřeďuje na prostředí poválečného Brna. Jeho povídkám nechybí jazyková originalita a různě se v nich prolíná skutečnost se smyšlenými ději. Na základě střídání fikce a reality staví svá díla také Michal Ajvaz, který fiktivní prvky rozvíjí až v magické vize. Jan Balabán hledá ve svých textech originální autorský pohled, snaží se vyrovnávat s pocity střední generace a najít kořeny tradic a rodových zvyklostí. Irena Dousková zprostředkovává ženský pohled a nelehký životní úděl ženy.⁶⁶ Dílo Pavla Brycze je dáváno do souvislosti s díly velkých autorů, ať už zahraničních či domácích. Miloš Urban paroduje různé žánry (například literaturu faktu), projevuje se u něj žánrový synkretismus. Také se snaží vzájemně propojovat literaturu s architekturou. Ivan Kraus navazuje na odkaz české a světové humoristické prózy (Karel Poláček, Jaroslav Hašek, Jerome Klapka Jerome), zabývá se problematikou rodinných vztahů, ve svých příbězích využívá jazykové komiky a humorných prvků.

---

⁶⁶ Viz Machala, Lubomír. *Literární bludiště*. Praha: Brána, 2001, 256 s.

Pro české povídkové prostředí po roce 2000 je důležitá vydavatelská činnost jihlavského nakladatelství Listen, ve kterém vychází od roku 2003 edice Česká povídka, do níž přispívá svými prózami také Ivan Klíma. Je to edice čtenářsky nenáročná, zaměřená na většinového čtenáře a populární autory, ovšem je zde také prostor i pro autory méně známé (Daniela Fischerová, Alexandra Berková, Boris Dočekal a další). Každá kniha z této edice obsahuje vždy několik povídek od různých autorů. Nejčastěji publikujícími autory jsou: Michal Viewegh, Petr Šabach, Iva Pekárková, také Ivan Klíma, Miloš Urban, Květa Legátová, Jiří Kratochvíl, Ivan Kraus, Irena Obermannová, Jan Balabán nebo Eva Kantůrková.

Jen s malými výjimkami Klíma otiskuje v této edice již své publikované povídky,⁶⁷ mezi něž patří: „Koulařka“ (*Usměj se, Lízo*), „Lusia“ (*Možná mi porozumíš*), „Juditiny rozhovory“ (*Nech mě žít*), „Beethovenova busta“ (*Tenkrát za totáče*), „Koncert“ (*Už tě nemiluju*), „Laciné lůžko“ (*Schůzky s erotikou*), byly vydány převážně v Klímových novějších knihách.⁶⁸

---

⁶⁷ Jde o povídku „Velká velikonoční hra“ ze souboru *Panna a netvor*. Jedná se o situaci, kdy je hlavní hrdina vtažen do nesmyslné soutěže, je ovlivněn reklamními tahy a vidinou nesmyslné výhry, kterou je žena, ta ho okouzlí tak, že po ní začne toužit. Je to ukázka toho, co všechno dokáže moderní společnost mající v ruce triky pro manipulaci s člověkem, udělat. Opět zde najdeme i absurdní prvky – lze je vidět v nesmyslné výhře, záhadných dopisech, kterým nikdo nedal podnět i v celé záhadné společnosti, která soutěž pořádá. Dále v souboru *Schůzky s tajemstvím* je publikována povídka „Kolo“. Jde stejně jako ve „Velké velikonoční hře“ o absurdní zápletku, kdy je hlavnímu hrdinovi doručeno kolo od lokomotivy. Takovou zásilku si nevyžádal, neví, jak s ní naložit. Celá tato nesmyslná situace je utnuta zjištěním, že šlo pouze o omyl.

⁶⁸ *Moje nebezpečné výlety, Miláckové chřestýši a jiné ženské horory*

5. ZÁVĚR

V této práci jsme se pokusili shrnout dosavadní Klímovu povídkovou tvorbu, která čítá deset knih. Klíma nemá určité tvůrčí období, ve kterém by se výhradně věnoval povídce. Tento žánr prostupuje celé dosavadní Klímovo dílo.

Těžištěm práce je interpretace povídek na pozadí jejich chronologického sledu, který odpovídá i tematickému a poetickému vývoji v jednotlivých etapách jeho tvorby. Raná tvorba⁶⁹ je charakterizováno především pocity mladého člověka, který se snaží najít si své místo ve složité moderní společnosti, hrdinou je hledající mladý člověk snažící se najít zázemí, hodnoty a především lásku a trvalé emoční zázemí. To se mu většinou nedaří, proto povídky vyznívají často pesimisticky, nedořečeně a bezvýhodně. Takové zaměření Klímovy prózy odpovídá jeho tehdejšímu věku a náladě.⁷⁰ Jeho pocity se pravděpodobně shodovaly s pocity jeho hrdinů, on sám autorsky prožíval se svými hrdiny jejich osudy.

V 70. a 80. letech patří autor už do skupiny zakázaných spisovatelů. Tato skutečnost výrazně ovlivňuje jeho tvorbu, stává se pro něj novým inspiračním zdrojem. V těchto povídkách Klíma reflektuje život disidenta v Československu, popisuje různá povolání, která musel vykonávat. Se všemi útrapami se přitom vyrovnává s nadhledem. Klíma nepatří k autorům, jež by se snažili vyřešit a radikálně změnit své postavení, nechybí mu ani přirozená pokora. Klímovy povídky tohoto období se vyznačují velkou mírou autobiografičnosti, epičnosti, humorem plným vtipných narážek a souvislostí. Tato část povídek může sloužit jako memento mladším lidem, kteří komunistický režim nepoznali vlastní zkušeností, mohou se tak nenásilnou formou dozvědět, co všechno musel podstupovat člověk, který se rozhodl nepodvolovat se oficiální moci. V těchto textech se plně rozvíjí Klímův spisovatelský um. Dokáže tvořit příběhy, které nepostrádají lehký nadhled, humor a zároveň také hlubší podtext (aluze na válečné zážitky, existenciální úvahy). Texty z těchto let patří k čtenářsky nejoblíbenějším v domácím i v cizím prostředí.

---

⁶⁹ Toto období je zastoupeno knihami *Bezvadný den*, *Milenci na jednu noc*, *Milenci na jeden den*.

⁷⁰ S tímto aspektem Klímovy tvorby se můžeme setkávat i nadále. Klíma „roste“ se svými hrdiny, svěruje jim své životní pocity a nálady.

V povídkových knihách vydaných po roce 1990 se Klíma vrací částečně ke své ranější poetice, opět se zaměřuje na problémy svých hrdinů (ovšem tentokrát už ne mladých nezkušených), které jsou spojeny s moderní společností. Částečně ve své tvorbě ožívuje i autobiografickou linii.⁷¹ Zůstává otázkou, zda čtenáři má stále co nového předložit. Současná kritika se spíše shoduje na negativní odpovědi. Klíma se stále vrací k již probíraným tématům, zpět ke své minulé tvorbě. To potvrzuje také časté přepracovávání povídek, se kterými se můžeme setkat v několika různých verzích. Je těžké posoudit, zda znovu oživené dílo má tutéž estetickou hodnotu, zda dokáže říct něco i mladšímu čtenáři, je pro něj stále aktuální? Klíma se už nepouští do experimentů, chce stále stavět na ověřených základech, ale nejsou již tyto základy příliš opotřebované na to, aby se na nich dala vystavět aktuální svébytná próza? Ovšem je nutné dodat, že přes všechny tyto výhrady Klíma stále pevně zaujímá své místo v české literatuře.

---

⁷¹ především v knize *Moje nebezpečné výlety*

6. LITERATURA

PRIMÁRNÍ LITERATURA

- Klíma, Ivan. *Bezvadný den*. Praha: Mladá fronta, 1960. 181 s.
- Klíma, Ivan. *Milenci na jednu noc*. Praha: Československý spisovatel, 1964. 88 s.
- Klíma, Ivan. *Milenci na jeden den*. Praha: Československý spisovatel, 1970. 68 s.
- Klíma, Ivan. *Milenci na jeden den*. Praha: Rozmluvy, 1992. 130 s.
- Klíma, Ivan. *Má veselá jitra*. Praha: Rozmluvy, 1990. 130 s.
- Klíma, Ivan. *Moje první lásky*. Praha: Mladá fronta, 1990. 200 s.
- Klíma, Ivan. *Moje zlatá řemesla*. Brno: Atlantis, 1990. 224 s.
- Klíma, Ivan. *Ostrov mrtvých králů*. Praha: Rozmluvy, 1992. 131 s.
- Klíma, Ivan. *Milostné rozhovory*. Praha: Hynek, 1995. 225 s.
- Klíma, Ivan. *Moje nebezpečné výlety*. Praha: Academia, 2004. 241 s.
- Klíma, Ivan. *Miláckové chřestýši a jiné ženské horory*. Praha: Academia, 2007. 167 s.
- Klíma, Ivan. Malomocní. *Plamen*, r. 1969, č. 5, s. 122 – 132.
- Klíma, Ivan. *Panna nebo netvor*. Jihlava: Listen, 2004.
- Viewegh, Michal. *Schůzky s tajemstvím*. Jihlava: Listen, 2003.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

- Balajka, Bohuš. Klímovy smutné lásky. *Plamen* 1965, r. 7, č. 5, s. 151.
- Bauer, Michal. Neúnavný milovník a samotář Ivan Klíma. *Tvar* 1995, r. 6, č. 16, s. 20 – 21.
- Cinger, František. Literární procházky vlastním životem. *Právo* 2004, r. 14, č. 289, s. 11.
- Čermák, Miloš. *Lásky a řemesla Ivana Klímy*. Praha: Academia, 1995. 165 s.
- Dokoupil, Blahoslav. *Slovník české prózy 1945 – 1994*. Ostrava: Sfinga, 1994. 490 s.
- Haman, Aleš. Autor s duší romantika. *Literární noviny* 1992, r. 3, č. 37, s. 5.
- Haman, Aleš. Láska utopená ve slovech. *Literární noviny* 1995, r. 6, č. 43, s. 6.
- Haman, Aleš. Klímův návrat k autobiografickým povídkám. *Lidové noviny* 2004, r. 17, č. 260, s. 30.

- Haman, Aleš. Milostné vztahy jsou horor. *Lidové noviny* 2007, r. 20, č. 200, s. 15.
- Chvatík, Květoslav. *Pohledy na českou literaturu z ptačí perspektivy*. Praha: Pražská imaginace, 1991. 174 s.
- Janoušek, Pavel. *Slovník českých spisovatelů od roku 1945. Díl 1*. Praha: ÚČL AV, 1998.
- Janoušek, Pavel. *Slovník českých spisovatelů od roku 1945. Díl 2*. Praha: ÚČL AV, 1998.
- Janoušek, Pavel. *Dějiny české literatury 1945 – 1989. Díl III. 1958 – 1969*. Praha: Academia, 2008.
- Janoušek, Pavel. *Dějiny české literatury 1945 – 1989. Díl IV. 1969 – 1989*. Praha: Academia, 2008.
- Jedličková, Alice. Omnia vincit amor. *Tvar* 1991, r. 2, č. 20, s. 14 – 15.
- Jungmann, Milan. Osvědčený Ivan Klíma. *Nové knihy*, r. 1995, č. 30, s. 3.
- Jungmann, Milan. Klímovy hororové povídky. *Tvar* 2007, r. 18, č. 18, s. 23.
- Kosková, Helena. *Hledání ztracené generace*. Jinočany: H&H, 1996.
- Lederer, Jiří. *České rozhovory*. Praha: Československý spisovatel, 1991. 368 s.
- Ležák, Milan. Horory Ivana Klímy. *Český deník* 1992, r. 2, č. 270, s. 7.
- Machala, Lubomír. *Literární bludiště*. Praha: Brána, 2001, 256 s.
- Mravcová, Marie. Ivan Klíma: Má veselá jitra. In *Český Parnas*. Praha: Galaxie, 1993.
- Novotný, Vladimír. Milenci po mnoha dnech. *Nové knihy*, r. 1993, č. 4, s. 3.
- Nyklová, Milena. *České rozhovory Jiřího Lederera po dvaceti pěti letech*. Praha: Prostor, 2001, 232 s.
- Opelík, Jiří. Druhé knížky. *Kultura* 1961, r. 5, č. 1, s. 4.
- Opelík, Jiří. Trapné povídky. *Host do domu* 1965, r. 12, č. 4, s. 24 – 25.
- Peňás, Jiří. Příběhy z rajských zahrad Ivana Klímy. *Lidové noviny* 1995, r. 8, č. 205, příloha Nedělní LN, č. 35, s. 14.
- Petříček, Miroslav. Láska a hodnoty. *Literární noviny* 1993, r. 4, č. 12, s. 6 – 7.
- Píša, Vladimír. Ostrov mrtvé bolesti. *Nové knihy*, r. 1992, č. 47, s. 3.
- Suchomel, Milan. Hledání tvaru. *Literární noviny* 1965, r. 14, č. 8, s. 4.
- Svobodová, Luba. Miriam a dalších pět. *Nové knihy*, r. 1991, č. 19, s. 2.
- Vlašín, Štěpán. Ponuré povídky Ivana Klímy. *Naše pravda* 1993, r. 4, č. 48, s. 4.

7. RESUMÉ

Bakalářská práce s názvem Povědková tvorba Ivana Klímy chce detailně přiblížit vývoj povídky tohoto autora. Ivan Klíma se zabývá tímto žánrem od počátků své tvorby až doposud. Jeho povídková díla jsou interpretována s ohledem na jejich chronologickou posloupnost. V povídkách lze najít společné prvky, kterými jsou charakterizována autorova jednotlivá tvůrčí období. Jeho dílo můžeme rozdělit na dvě základní období, které se vzájemně liší poetikou, tématy, vypravěčem a postavami.

Raná část tvorby je charakterizována prvními třemi povídkovými knihami. Klíma se v nich zabývá pocity mladého člověka, který se snaží nalézt své místo ve společnosti. Hrdinové se potýkají s existenciálními pocity, krizí komunikace i tradičních hodnot. Druhá část tvorby se plně obrací k osobním zážitkům autora, který se snaží vykreslit některé části svého života od dětství, přes dospívání až po líčení zkušeností s komunistickým režimem. V další povídkové etapě Klíma propojuje předchozí dva tvůrčí styly. Řeší v nich stále existenciální problémy a komplikovaný přístup k tradicím. Také se částečně vrací k autobiografické próze (hlavně v *Mých nebezpečných výletech*) a k válečným zážitkům. V jeho pozdějších dílech se často opakují texty, které se objevily již v předešlých knihách. Nezřídka Klíma tyto povídky přepracovává a doplňuje, což je na úkor jejich originality a jedinečnosti.

8. SUMMARY

The bachelor's thesis titled *The Short Stories of Ivan Klíma* aims at a detailed study of the development in Klíma's short stories. Ivan Klíma has been pursuing this genre since the very beginnings of his literary career. His short stories are interpreted with regard to their chronological order. There exist some common features which characterize the individual stages of his literary production. His work can be divided into two basic periods which differ in poetics, themes, narrator and characters.

The early stage of his career is characterized by the first three books of short stories. In these, Klíma deals with the feelings of young man who is trying to find his place in the society. The heroes struggle with existential feelings, communication crisis and crisis of traditional values. The second stage of Klíma's career turns to the personal experiences of the author who is trying to depict some parts of his life, from childhood, through adolescence to the experience of communist regime. In the next stage, Klíma bridges his previous creative styles. He is trying to resolve the existential problems and a complicated approach to traditional values. He also partly returns to autobiographic prose (especially in *My dangerous journeys*) and to the war experience. In his late works, many texts reappear which have already been published in previous his books. Klíma often rewrites and edits these short stories at the expense of their authenticity and individuality.